



T.C.
TOROS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI
PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ETKİLİ İLETİŞİM VE EMPATİK BECERİ EĞİTİMİNİN ÖN ERGENLERİN
İLETİŞİM VE EMPATİK BECERİLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

Umut KAYA

DANIŞMAN

Prof.Dr. Banu YAZGAN İNANÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EKİM 2019

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Umut KAYA tarafından hazırlanan “Etkili İletişim ve Empatik Beceri Eğitiminin Ön Ergenlerin İletişim ve Empati Becerilerine Etkisinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışma 07/10/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Psikoloji Ana Bilim Dalı’nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.



Jüri Başkanı
Dr. Öğr. Üyesi Metehan ÇELİK
(Çukurova Üniversitesi)



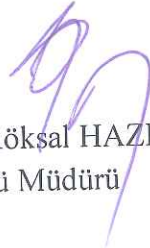
Jüri Üyesi
(Danışman)
Prof. Dr. Banu YAZGAN İNANÇ



Jüri Üyesi
Dr. Öğr. Üyesi Münir Yalçın ORTAKALE

Savunma Sınav Jürisi Tarafından Tezin İmzalı Nüshasının Teslim Tarihi : 07.11.2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.



Prof. Dr. Köksal HAZIR
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmada;

- Sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

07/10/2019


Umut KAYA

ETKİLİ İLETİŞİM VE EMPATİK BECERİ EĞİTİMİNİN ÖN ERGENLERİN İLETİŞİM VE EMPATİK BECERİLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Umut KAYA

TOROS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

2019

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ön ergenlere uygulanan Etkili İletişim ve Empatik Beceri Eğitimi'nin ergenlerin iletişim ve empatik becerilerine etkisinin incelenmesidir.

Araştırma, Mersin İli Tarsus İlçesi bir ortaokul öğrencileriyle yapılmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini ön ergen aralığındaki Tarsus'ta bir ortaokulu öğrencilerinden 30 önergen oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan 30 gönüllü öğrencinin 15'i çalışma grubuna, 15'i kontrol grubuna rastgele atamayla seçilmiştir.

İletişim becerilerini değerlendirmek için İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği ve empatik becerileri değerlendirmek için Empatik Beceri Ölçeği (EBÖ) kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında geliştirilen Etkili İletişim ve Empatik Beceri Eğitim Programı, 15 kişilik çalışma grubuna haftada bir defa olmak üzere on hafta boyunca toplam on oturumda uygulanmıştır. Araştırma, deneysel desenlerden ön test – son test kontrol gruplu seçkisiz desen kullanılarak yapılmıştır.

Verilerin analizinde öntest ve sontest puanları arasındaki farklılıkları belirlemek amacıyla normal dağılım varsayımı sağlanmadığı için parametrik olmayan Wilcoxon testi kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda kontrol grubunda bulunan öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği öntest-sontest puanları arasında anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin son test puan ortalamasının ön test puan ortalamasında anlamlı bir şekilde yüksek olduğu belirlenmiştir. Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin

Empatik Beceri Ölçeği öntest-sontest puanları arasında anlamlı fark olmadığı görölmekte, çalışma grubunda bulunan öğrencilerin son test puan ortalamasının ön test puan ortalamasında anlamlı bir şekilde yüksek olduğu ifade edilmektedir.

Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin aldıkları etkili iletişim ve empatik beceri eğitimi sayesinde iletişim becerilerinin arttığı kontrol grubundaki öğrencilerin iletişim becerilerinin aynı kaldığı görölmüştür. Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin aldıkları etkili iletişim ve empatik beceri eğitiminin empatik beceri puanlarının yükseldiği, kontrol grubundaki öğrencilerin empatik becerilerinin aynı kaldığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Etkili İletişim, Empatik Beceri, Ön Ergen

**EXAMINATION OF THE EFFECT COMMUNICATION AND EMPATHIC SKILLS
EDUCATION TO PRE-TEENS' COMMUNICATION AND EMPATHIC SKILLS**

(M. Sc. Thesis)

Umut KAYA

TOROS UNIVERSITY

INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

2019

ABSTRACT

The purpose of this research is the examination of Effective Communication which is implemented to pre-teens and the impact of Empathic Ability Education to the teenagers' communication and empathic abilities.

Research is practiced with secondary school students in Tarsus, Mersin. The target population of the study consist of 30 pre-teens from secondary school students who are on the scale of a pre-teen in Tarsus. Half of 30 voluntary students who joined research are chosen for the study group and others are chosen for the control group by random assingment to the groups.

Communication Skills Rating Scale and Empathic Skill Rating Scale were used to evaluate the communication skills and empathic skills.

Effective communication and Empathic Skill Education program was developed in the scope of research were implemented in a total of 10 sessions in a group of 15 people for ten weeks as one time in a week. Research is made bu using random design with preteşt-posttest control group of experimental design.

Since the ordinary hypothesis of distribution could not be provided in order to determine the distinctions, the points between the pretest-posttest, a nonparametric Wilcoxon test.

Findings revealed no difference between the points of the pretest and posttest Communication Skills Rating Scale of students in the control group. It was revealed that students' in the study group posttest point average is meaningly higher than the pretest point

average. It is seen that there is not a significant difference between pretest and posttest Empathetic Skill Scale scores of students in the control group, but study group students' posttest scores' average is meaningly higher than pretest point average.

Students' communication skills increased significantly at the end of the education period where as control groups' scores did not change significantly.

Key Words: Effective Communication, Empathetic Skills, Pre-teen

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, Tarsus İlçesinde bir devlet ortaokulunda okuyan ön ergen çocukların etkili iletişim ve empatik beceri eğitiminin iletişim ve empatik becerilerine etkisinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Yüksek lisans eğitimim ve tez hazırlama sürecinde yardım, destek ve enerjisini esirgemeyen, değerli bilgilerini benimle paylaşan, kendisine ne zaman danışsam bana kıymetli zamanını ayırıp sabırla bana faydalı olabilmek için elinden gelenden fazlasını sunan, saygıdeğer hocam, danışmanım Prof. Dr. Banu YAZGAN İNANÇ'a, değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Metehan ÇELİK'e, kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Münir Yalçın ORTAKALE'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans yapmamı ve tez çalışmamı destekleyen, çalışmama inanan ve güvenen, tez çalışma sürecinde büyük bir sabır ve destek gösteren başta annem Şadiye KAYA olmak üzere sevgili aileme, araştırma sürecinde yardımlarını esirgemeyen Esra ÖZBEK'e, bu süreçte bana yol gösteren inanç ve sevgi dolu dostum Hayrunnisa ÖZGÜR'e, yardımını esirgemeyen Nura AYDIN'a ve çok değerli Emre EKER'e teşekkür ediyorum.

Umut KAYA

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xiii
TABLO LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Araştırmanın Amacı.....	4
Araştırmanın Önemi Ve Gerekçesi.....	4
Sayıtlar.....	5
Sınırlılıklar.....	5
Tanımlar.....	5

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.KURAMSAL AÇIKLAMALAR	7
1.1.İletişim	
1.1.1.İletişim tanımları.....	7
1.1.2. İletişim modelleri.....	8
1.1.3. İletişim öğeleri.....	13
1.1.3.1. Kaynak.....	13

1.1.3.2. Mesaj.....	14
1.1.3.3. Kanal.....	14
1.1.3.4. Alıcı.....	14
1.1.3.5. Dönüt (Geribildirim).....	15
1.1.4. Ergenlerde iletişim.....	15
1.2. Empati.....	16
1.2.1. Empatinin tanımı.....	16
1.2.2. Empati kuramları.....	18
1.2.2.1. Çıkarsama kuramı.....	18
1.2.2.2. Rol oynama kuramı.....	19
1.2.2.3. Heyecan yayılması olarak empati kuramı.....	19
1.2.3. Empatinin tarihçesi.....	19
1.2.4. Empatinin çeşitleri.....	20
1.2.5. Empatinin gelişimi.....	21
1.2.6. Empatinin önemi.....	24
1.2.7. Empati ve iletişim.....	26
1.2.8. Empatinin kişilerarası iletişimdeki yeri.....	26
1.3. İlgili araştırmalar.....	28
1.3.1. Yurt içinde yapılan çalışmalar.....	28
1.3.2. Yurtdışında yapılan çalışmalar.....	32

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2. YÖNTEM.....	34
2.1. Araştırmanın Modeli.....	34
2.2. Çalışma Grubu.....	34
2.3. Veri Toplama Araçları.....	36

2.3.1. İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği(İBDÖ).....	36
2.3.2. Empatik Beceri Ölçeği(EBÖ).....	37
2.4. İşlem.....	37
2.4.1. Verilerin toplanması.....	37
2.4.2. Ön ergenler için etkili iletişim ve empatik beceri eğitim programı.....	37
2.4.3.Verilerin Analizi.....	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3. BULGULAR.....	40
3.1.Kontrol Grubunda Bulunan Öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği Öntest-Sontest Puanlarına İlişkin Bulgular.....	40
3.2.Çalışma Grubunda Bulunan Öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği Öntest-Sontest Puanlarına İlişkin Bulgular.....	41
3.3.Kontrol Grubunda Bulunan Öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği Öntest-Sontest Puanlarına İlişkin Bulgular.....	42
3.4. Çalışma Grubunda Bulunan Öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği Öntest-Sontest Puanlarına İlişkin Bulgular.....	43
3.5. Çalışma ve Kontrol Grubunda Bulunan Öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği Öntest-Sontest Puanlarına İlişkin Bulgular.....	44
3.6. Çalışma ve Kontrol Grubunda Bulunan Öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği Öntest-Sontest Puanlarına İlişkin Bulgular.....	46

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

4.TARTIŞMA VE YORUM.....	48
--------------------------	----

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	51
1. Araştırmacılar İçin Öneriler.....	51
2. Uygulamacılar İçin Öneriler.....	52
KAYNAKLAR.....	53
EKLER.....	62
EK 1- İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği.....	62
EK 2-Empatik Beceri Ölçeği.....	63
EK 3- İzin Yazısı.....	64
Ek 4- İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği İzin Yazısı.....	66
Ek 5- Empatik Beceri Ölçeği İzin Yazısı.....	67
Ek 6-Etkili İletişim ve Empatik Beceri Eğitimi.....	68
ÖZGEÇMİŞ.....	80

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 1.1. Shannon ve Weaver Modeli.....	9
Çizelge 1.2. Shannon ve Weaver Modeli ve Laswell Modeli'nin karşılaştırılması.....	11
Çizelge 1.3. Johnson Modeli.....	13

TABLO LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 2.1. Araştırma deseni.....	33
Tablo 2.2.Kontrol ve çalışma grubunun katılımcı sayıları ve cinsiyet dağılımı.....	34
Tablo 2.3.15 Kişiden oluşan kontrol grubunun yaş, cinsiyet ve sınıf düzeyleri.....	34
Tablo 2.4.15 Kişiden oluşan çalışma grubunun yaş, cinsiyet ve sınıf düzeyleri.....	35
Tablo 2.5.İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Empatik Beceri Ölçeği'nden elde edilen ön test ve son test puanlarına ait basıklık ve çarpıklık değerleri.....	38
Tablo 3.1.Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği öntest-sontest puanlarının betimsel istatistikleri	39
Tablo 3.2.Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği öntest-sontest puanlarının Wilcoxon testi sonuçları.....	40
Tablo 3.3.Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği öntest-sontest puanlarının betimsel istatistikleri.....	40
Tablo 3.4.Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği öntest-sontest puanlarının Wilcoxon testi sonuçları	41
Tablo 3.5.Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği öntest-sontest puanlarının betimsel istatistikleri.....	41
Tablo 3.6.Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği öntest-sontest puanlarının Wilcoxon testi sonuçları.....	42
Tablo 3.7.Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği öntest-sontest puanlarının betimsel istatistikleri.....	42
Tablo 3.8.Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği öntest-sontest puanlarının Wilcoxon testi sonuçları.....	43
Tablo 3.9.Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin ön test ve son test iletişim becerileri puanları arasındaki farka ilişkin betimsel bilgiler.....	43
Tablo 3.10.Çalışma ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin son test ve ön test iletişim becerileri puanlarının karşılaştırılması.....	44

Tablo 3.11.Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin ön test ve son test empatik beceri puanları arasındaki farka ilişkin betimsel bilgiler.....45

Tablo 3.12.Çalışma ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin son test ve ön test empatik beceri puanlarının karşılaştırılması.....

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amaçları, önemi, gerekçesi, sayıtları, sınırlılıkları ve araştırmada kullanılan tanımlar yer almaktadır.

Problem

Ergenlik dönemi, erinlik (puberte) ile başlayıp yetişkinliğe kadar süren bir dönemi kapsamakta, çocukluk ile yetişkinlik arasında bir geçiş dönemini oluşturmaktadır (İnanç, Bilgin, Atıcı, 2019). Kişinin ne bir çocuk ne bir yetişkin olduğu, toplumsal sorumluluklara tam anlamıyla sahip olamasa da toplum rolleri keşfedebileceği, sınyabileceği ara dönem olarak kabul edilebilir (Erden ve Akman, 2014).

Ergenliği oluşturan ara evrelerin sınıflandırılması, tanımı ve süresi yazardan yazara farklılık göstermekle birlikte, gizil dönemin sona ermesiyle başlayan ilk evre genel olarak ön-ergenlik olarak tanımlanmakta ve kabul görmektedir. Çocukluğu sona erdiren ve ergenliği hazırlayan ön-ergenlik (preadolesans), erinliğin getirdiği bedensel değişimlerle karşı karşıya kalınması, ebeveynlerden ayrılmanın ilk işaretleriyle birlikte ruhsal otonominin kazanılmaya başlanması ve kaybedilen çocukluğun yasının tutulması gibi birçok değişime sahne olan, yeniliklerle dolu bir dönemdir (Kolbay, 2008)

Ergenlik üzerine yazdığı kapsamlı eserinde Blos, ergenliği beş farklı aşamaya ayırmış ve gizil dönemin bitişiyle başlayan ilk aşamayı ön ergenlik olarak belirlemiştir. Bununla birlikte ergenlik döneminde psikolojik hareketin olağanüstü bir esneklik sergilediğini ve onu oluşturan aşamaların süresinin bir zaman şemasına ya da belli bir yaşa sabitlenemeyeceğini vurgulamış, bu nedenle kesin bir yaş aralığı vermemiştir (Blos, 1962).

Ergenlik dönemi, gencin kimliğini oluşturduğu, gelecek için amaçlar belirlediği, kendisi için kimin önemli ve değerli olduğu, başkaları ile ilişkilerinin nasıl olacağı, arkadaşlıklarını nasıl sürdüreceği ve yaşamında hangi yolu izleyeceğine dair temel soruların yanıtlanmaya başladığı karmaşık bir dönemdir. Bu dönemde genç, otonomisini kullanmak ve aileden ayrılarak karar vermek istemekte, duygularını yönetme ve sürdürme konusunda güçlükler yaşamaktadır (Kelleci, 2008).

Çocukluğunda arkadaşları tarafından dışlanmış çocuk, bunun etkisini ergenlikte de görecektir, yetişkinliğe de taşıyacaktır. Yaşlılarıyla iletişim kurmakta zorluk çeken ergen, arkadaşları tarafından kabul görmede de sıkıntı yaşayacaktır. Arkadaş olmayı arzuladığı

akranları tarafından dışlanma ergenin duygusal gelişimini olumsuz yönde etkileyecektir (Kulaksızoğlu, 2002). Ergenlik döneminde olan gençlerin, yönlendirmek önceki dönemlere göre çok daha zordur. Çünkü ergenlik döneminde ebeveynin beklenti ve isteği sorgulanmaya başlar (Aydın, 1997). Ergenlik döneminde birey, anne-babadan bağımsız hale gelip referans grubu olarak arkadaşlara yönelmektedir (Kağıtçıbaşı, 2010).

Ergenin en fazla iletişim kurma şansı yakaladığı ortam aile ortamıdır. Ergene gönderilen doğru mesajlar ve alınan dönütler sağlıklı iletişimin ön şartını oluşturmaktadır. Ergenin diğer bir iletişim ortamı ise okuldur. Okullarda kurulacak güçlü iletişim ağı ergenlerin sıkıntılarını giderecek birçok yarar taşır. Fakat ne yazık ki günümüzde ergenlerin şiddete maruz kaldıkları yerlerden biri de okul olmuştur. Bu bağlamda okullarda yaşanan temel iletişim probleminin, öğretmen-öğrenci, öğrenci-aile ve öğrenci-öğrenci iletişim üçgeninde sınırlı olmadığı ortadadır. Temel problemin başka bir etken olduğu açıktır (Aksüt ve Batur, 2007).

Ergenlik döneminde görülen fiziksel ve ruhsal değişikliklerin ergenin empatik beceri gelişiminde önemli etkileri bulunmaktadır. Erken ve orta ergenlik dönemi çocukları soyut düşünebilme yetisi geliştirdikleri için önceki dönemlere kıyasla ilişkilere, duygulara ve inançlara odaklaşmaya, empati-iletişim kurmaya daha fazla önem vermektedirler. Artan yaşla birlikte soyut düşünme gelişmekte, empati ve başkalarının bakış açısını görebilme yeteneklerinde de artış olmaktadır (Hoffman, 2000).

Ergenlikle birlikte başkasının ayakkabılarını giymenin neye benzediğini hayal etme yeteneği ortaya çıkmaktadır. Böylece ergenler meslek seçimi konusunda daha anlamlı planlar yapabilmekte, örneğin gazeteci olmanın nasıl bir şey olacağını açık bir şekilde hayal edebilmektedirler. Bunun gibi, ergenler kendi davranışlarının diğerleri üzerindeki etkilerinin daha çok farkına varmakta ve davranışları sonucunda başkalarının hissettiği acıyı hissedebilmekte, böylece kırıncı söz ve davranışlar için gerçekten üzülebilmektedirler (Davis, 2005).

Araştırmacılar olumlu sosyal davranışın gelişimini anlamada özellikle ergenliğin önemli bir dönem olduğunu vurgulamaktadır. Bunun nedeni çocukluktan ergenlik dönemine girildiği zaman yeni ortaya çıkan kişilerarası ilişkiler, yaşa bağlı bilişsel ve duygusal gelişimler ve sosyal ortam değişimleridir. Örneğin ergenlik dönemindeki gençlerin bir yandan anne-babasıyla ilişkileri değişime uğrarken öte yandan yeni

arkadaşlıklar ve güçlü akran ilişkileri gelişmektedir. Artan yaşla birlikte ergenlikte olumlu sosyal davranış sergileme imkânı fazlalaşırken, ergenin sosyobilişsel ve sosyoduygusal becerilerinde de birtakım değişimler yaşanmaktadır. Örneğin, soyut düşünme, indirgemeci muhakeme becerilerindeki (hypothetical-deductive reasoning) artış, empati ve başkalarının bakış açısını görebilme yeteneklerinde de artışa neden olmaktadır. Ahlaki düşüncedeki değişiklikler empati gelişimine göre de önemlidir. Ergenler giderek daha sosyal ve sorumlu davranışları teşvik eden içselleştirilmiş soyut ahlaki ve sosyal ilkeleri geliştirirler ve gönüllü faaliyetlerle başkalarına yardım etme eğilimleri artar (Hoffman, 1987).

Ancak bazı araştırmalar bireylerin ergenliğe doğru ilerledikçe daha empatik, sempatik ve yardım edici davranışlar sergilediklerini göstermekteyken (Mestre vd. 2009) bazı araştırmalar da bu davranışlarda durma hatta azalma olduğunu (Van der Graaff vd. 2014) iddia etmişlerdir.

Rogers, empatik olabilmeyi her insanda bulunmayan bir tür sosyal duyarlılık, bir kişilik özelliği olarak tanımlamakta ve bu becerinin eğitimle daha da geliştirilebileceği üzerinde durmaktadır (akt. Dökmen, 2019).

Empati eğitiminin amacı, insanlarda var olan empati kurma becerisini geliştirmek, her yaş grubundan bireylerle iyi ilişkiler kurulmasını sağlamaktır. Bireyin empatik yeteneklerini geliştirmek için yapılan eğitim, empatik tepkiyi içeren duygusal ve bilişsel yeteneklerin geliştirilmesi üzerinde yoğunlaşmakta, empatik aşamada gerekli olan duyguları tanıma, değerlendirme ve adlandırma gibi bilişsel unsurları da içermektedir (Pecukonis, 1990).

Ergenlik döneminde kendini ifade etme becerilerinin gelişmesi ve etkili iletişim yöntemlerinin ergenlere öğretilmesi ile ergenlikte yaşanan problemlerin önüne geçilebilir (Yüksel, 2002; Yılmaz, 2011). Bu bağlamda yukarıda bahsedilen sorunlar dikkate alınarak ön ergenlere uygulanan etkili iletişim ve empatik beceri eğitiminin sonucunda öğrenciler üzerinde eğitimin etkisinin olup olmadığı araştırılmak istenmektedir. Ön ergenlik dönemindeki bireylerin empatik beceri ve etkili iletişim becerisi eksikliğinin, günlük yaşamlarında birçok soruna neden olduğu gözlenmiştir. Bu konuda verilecek eğitimlerin, ön ergenlik dönemindeki bireylerin günlük yaşamlarında iletişim ve empati ile ilgili yaşadıkları sorunları çözmelerinde faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma da kullanılan bağımlı değişken iletişim beceri puanları ve empatik beceri puanları, bağımsız değişken ise uygulanan eğitimidir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı ön ergenlik dönemindeki ergenlere uygulanan etkili iletişim ve empatik beceri eğitiminin etkilerini araştırmaktır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki denenceler sınanmıştır:

1. Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği öntest-sontest puanları arasında anlamlı fark yoktur.
2. Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği öntest-sontest puanları arasında anlamlı bir farklılık vardır.
3. Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği öntest-sontest puanları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.
4. Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği öntest-sontest puanları arasında anlamlı bir farklılık vardır.
5. Çalışma ve Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği son test puanları arasında anlamlı bir farklılık vardır.
6. Çalışma ve Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği öntest-sontest puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

Araştırmanın Önemi ve Gerekliliği

Ergenlerin kimlik gelişimlerinde duyuşal özellikler önemlidir. Empati yeteneği önemli duyuşal özelliklerden bir tanesidir. Günümüz kuşakları açısından empati ve iletişim becerisinin önemli olduğu vurgulanmıştır. Ergenlerde iletişim becerileri ile empatik beceri eğitiminin ergenler üzerinde yarattığı olumlu etkilerinin temel alındığı çalışmada temel amaç, kendini ifade etmenin ve doğru iletişim kurmanın ergenlerin ruh sağlığı açısından önemini vurgulamak ve bu anlamda ergenlere verilen eğitimle faydalı olmaktır. Kendini ifade edemeyen ergenin iletişim becerilerinde sorunlar olduğu, iletişim kuramayan, duygularını açamayan, çift yönlü iletişim kuramayan ergenlerin içine kapanık ve utangaç

oldukları düşünölmektedir. Kendini ifade edebilen ergenlerin ise strese ve yaşam olaylarına daha dayanıklı oldukları gözlemlenmiştir.

Alan yazında (Yüksel 1997, Dökmen 1998, Yüksel 2004, Aktaş 2014, Kahrıman 2014) bu konuda az sayıda çalışma olduğu görölmüştür. Bu tür bir eğitimin eğitim programlarında kullanılmasının ergenlerde etkili iletişim ve empatik becerilerinin gelişmesinde faydalı olacağı düşünölmektedir. Bu araştırma, önergenlerde empatik beceri ve çatışma çözme becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemede alanyazın incelemesi sonucunda ilgili örnekleme ilişkin benzer bir çalışma olmaması nedeniyle önem arz etmektedir. Empati ve iletişim çalışmalarının çoğunlukla lise ve üniversite öğrencilerine yönelik olduğu görölmüştür. Bu çalışmada etkili iletişim ve empatik beceri eğitiminin ön ergenlik döneminde bulunan bireyler üzerindeki etkileri incelenmiştir. Alan yazında ergenlere uygulanan etkili iletişim ve empatik beceriler ile ilgili araştırmalar yer almaktadır. Ancak diğer araştırmalardan farklı olarak ön ergenlik dönemi ele alınmıştır. Çalışmanın bu bağlamda alan yazına katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

Sayıtlar

1. Araştırmada çalışma ve kontrol grubundaki öğrenciler, İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği'ni ve Empatik Beceri Ölçeği'ni doğru, eksiksiz ve içtenlikle doldurdıkları varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

1. Araştırma, "Etkili İletişim ve Empatik Beceri Eğitimi "ne devam eden çalışma grubundaki öğrencilerle, herhangi bir eğitime tabi tutulmayan kontrol grubundaki öğrencilerle sınırlıdır.
2. Araştırmada elde edilen bulgular veri toplama araçlarından elde edilen verilerle sınırlıdır.

Tanımlar

Önergen: Ergenlik üzerine yazdığı kapsamlı eserinde Blos, ergenliği beş farklı aşamaya ayırmış ve gizil dönemin bitişiyle başlayan ilk aşamayı ön-ergenlik olarak belirlemiştir. Bununla birlikte ergenlik döneminde psikolojik hareketin olağanüstü bir esneklik sergilediğini ve onu oluşturan aşamaların süresinin bir zaman şemasına ya da belli bir yaşa sabitlenemeyeceğini vurgulamış, bu nedenle kesin bir yaş aralığı vermemiştir (Blos, 1962).

İletişim: İki birim arasında birbirine ilişkin mesaj alış verişidir. (Cüceloğlu, 2016).

Empati: Rogers (1976)'a göre empati; kişinin kendisini etkileşimde bulunduğu kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak algılaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecidir (akt. Akkoyun, 1982).

İletişim Becerisi: Özer (2006)'e göre iletişim becerisi, kişiden, karşı karşıya kaldığı olayla ilgili, olası bakış açılarını ve tanımlamaları araştırmayı, soruşturmayı ve bütünleştirmeyi içerir. Bu beceriyi kazanmış birisi, kendisine yöneltilen bir uyarı, eleştiri veya şikâyet karşısında, tek açı yerine çok açıdan anlam verme yeteneğine sahip olabilecektir.

Empatik Beceri: Kişilerin çevrelerindeki insanların algılarını, düşüncelerini, duygularını ve tutumlarını doğru olarak anlaması ve geri bildirim verebilmesidir (Dökmen, 1988).

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.KURAMSAL AÇIKLAMALAR

Bu bölümde iletişim becerileri ve empatik beceri ile ilgili kuramsal bilgilere ve yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

1.1. İletişim

1.1.1. İletişim tanımları

İletişim, insanlar arasında sözlü ve sözsüz bilgi alışverişi sürecini, düşünce ve duygu alışverişini ifade eden kavram çerçevesinde kullanılmıştır. Yaşayan tüm varlıklar arasındaki bilgi alışverişi sürecidir ve bu sürecin nasıl ve neden gerçekleştiğini ve sonuçların ne olduğunu açıklayan bir kavram olarak da tanımlanabilir (Bolat, 1996; Ergin ve Birol, 2000).

Cüceloğlu'na göre (2016), günlük yaşamda, belirli bir sosyal çerçeve içinde yer alan insanlar farkında olsunlar ya da olmasınlar, birbirleriyle iletişim içindedirler. İletişim kurmak için belirli bir davranış gösterme zorunluluğu yoktur. Hiçbir davranışta bulunmama da anlamlı bir mesaj oluşturur.

İçeriğinden bağımsız olarak, insanların bir sorunu çözmek için duygu ve düşüncelerini paylaşmaları ve ilişkiler kurmaları gerekir. İlk ve en önemli ilişki, bireyin ilişkisinin ne anlama geldiğini anlamasına yardımcı olan anne ile ilişkidir. Gereksinimler değiştikçe, baba ve ailenin diğer üyeleri, ilişkiler ağının gelişiminde önemli bir rol oynamaya başlar. Zaman içinde, ihtiyaçların karşılanması bağlamında başka ilişkilerin araştırılması söz konusudur. Sevilme ve anlaşılma ihtiyacı daha sonraki yaşlarda ebeveynler tarafından karşılanamadığından, artan duygusal, fiziksel ve zihinsel ihtiyaçları karşılamak için daha fazla kişilerarası ilişkiler geliştirilmektedir (Erözkan, 2004).

Gürgen'e göre (1997) iletişimdeki başarısızlıklar, iletişim sürecindeki bazı aksaklıklardan veya eksikliklerden kaynaklanabilir. İletişimin temel amacı, anlaşmaya varmaktır. Uyumsuzluk iletişimde sorunlar yaratır. İletişimde yanlış kanal seçimi, geri bildirim eksikliği veya geri bildirimde hatalar. İletişim sürecine dahil olan birimler açısından, etkili iletişim kurma yeteneğinin farklı faktörlere bağlı olduğu görülmektedir.

Bu faktörler; iletişim becerileri, bireylerin tutumları, bilgi ve tecrübedir. Karşılıklı iletişimde ortaya çıkan problemler duygu, düşünce ya da bilgilerin doğru iletilmemesine neden olmaktadır. İletişimin sağlıklı olduğu yerde de insanlar kendi gereksinimlerini karşılayamaz, sağlıklı, doyurucu ilişkiler geliştiremez ve memnuniyetin yerini hoşnutsuzluk alır (akt. Cüceloğlu, 2016).

İletişim eylemini etkin bir biçimde kurma, sürdürme ve bundan bir doyum elde etmek için, iletişim becerileri gerekmektedir (Demirci, 2002). Etkili kişilerarası ilişkiler için iletişim becerilerinin geliştirilmesine gereksinim vardır. Bu da insanların ilişki becerileri alanında eğitilmesi, bu becerilerin daha açık bir şekilde tanımlanması ve ifade edilmesi anlamına gelmektedir (Yüksel-Şahin, Fulya, 1997).

İnsanın kendisini ve çevresini tanımaya başladığında en önemli iletişim; kişilerarası iletişimidir. Kişilerarası iletişimin birincil koşulu kişinin kendisiyle iletişimini gerçekleştirme kapasitesinin, becerisinin olmasıdır. Kişilerarası iletişim kişinin kendisinden başlayarak -kişi içi iletişim- diğer bir kişiyle olan ilişkiyi gerçekleştirmesini sağlar. Dolayısıyla birey aynı anda hem kendiyse hem de diğeriyle ilişkiyi gerçekleştirmektedir (Erdoğan, 2002).

Toplumsal bir çevrede varlığını sürdüren insanın başarılı bir sosyal beceriye sahip olabilmesi için kişilerarası iletişimin nasıl kurulduğunu iyi bilmesi gerekir. Bütün kişilerarası ilişkiler iletişime dayalı olarak gerçekleşmektedir. Kişilerarası sorunların çoğu da iletişime dayanmaktadır. İletişimin sağlıklı olması, ilişkilerin derin, anlamlı ve doyurucu olmasını sağlarken; sağlıklı olması anlaşılma duygusu veya istenmeyen yalnızlıktan başlayarak, çok daha derin sorunlara kadar gidebilen bir sıkıntı kaynağı oluşturmaktadır (Korkut, 1996).

1.1.2. İletişim modelleri

İletişimin çeşitli tanımları incelendiğinde tümünde ortak olan her zaman en azından kaynak (gönderici), ileti (mesaj) ve alıcı (hedef) olarak üç öge gerektirdiğidir.

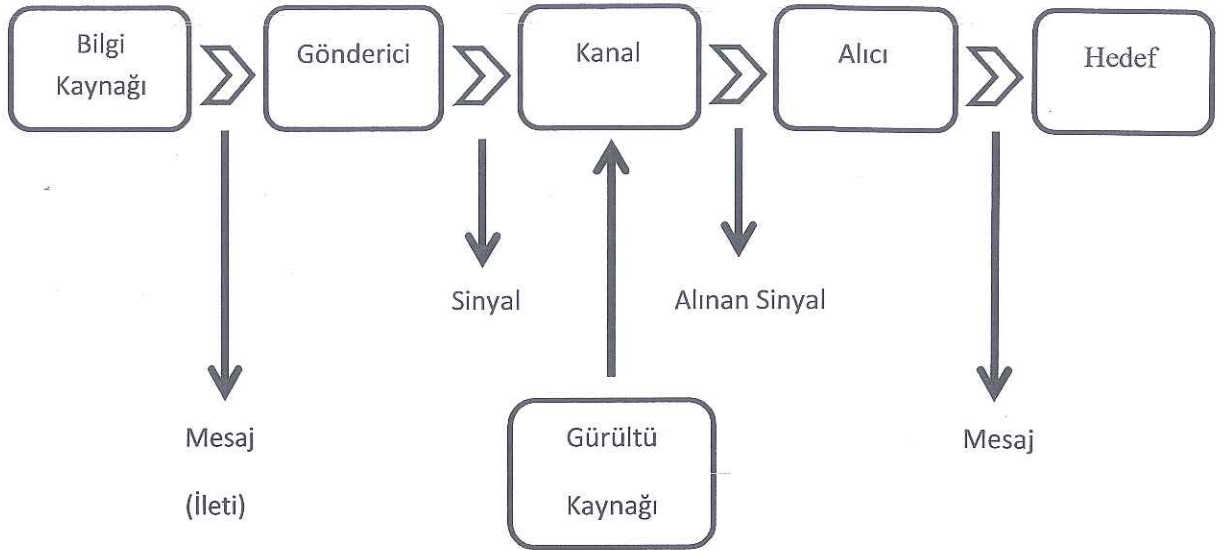
Zılhoğlu (1993)'na göre iletişim süreci bir modelle betimlenir ki sözel görüntüsel olan bu modeli kullanmanın faydası, olay içinde bulunan öğeleri ve ilişkileri görsel olarak sunabilmesinden ileri gelmektedir.

Çeşitli iletişim modelleri alan yazında sunulmuştur. Shannon ve Weaver Modeli (1947), Laswell Modeli (1948), Johnson Modeli (1987) ve Barker Modeli (1990) bunlardan birkaçıdır.

Shannon ve Weaver Modeli

Bir yönde akan çizgisel iletişim sürecini ortaya koyan Shannon ve Weaver modeli ilk olarak 1947'de Bell System Technical Journal'de yayımlanmıştır.

Myers ve Myers (1988) ile Honneck, Case ve Firment (1991) Shannon ve Weaver modelini şu şekilde açıklamışlardır:



Çizelge 1.1. Shannon ve Weaver Modeli (1988)

İletişim sürecinin ögeleri Shannon ve Weaver Model'inde şu şekilde açıklanabilir:

Bilgi Kaynağı: Kaynağın algıları, duygu, düşünceleri ve tecrübeleri sayesinde bir mesaj oluşturulur, mesajın oluşturulduğu yer bilgi kaynağıdır. Eğer bir insan iletişimi başlatıyorsa, beyni bilgi kaynağı olarak sayılır.

Gönderici: Alıcıya göndermek üzere, bilgi kaynağının mesajını işaret şekline dönüştürür. İşaretler, sözlü ve ya sözsüz olabilir. Gönderilecek işaret sözlüyse, gönderici vokal

sistemdir (ses telleri, ağız, dil, vb.), eğer söz olmadan işaret gönderiliyorsa, göndericinin vücudunun çeşitli kesimleri olabilir (yüz kasları, gözler, eller, kollar, bacaklar vb.).

Kanal: İşaret şekline dönüştürülmüş bilgi kaynağına ait mesajın hedefe ulaşmasını sağlayan ileticilerdir. Kanal, sesin gittiği havadır. Kanala örnek olarak telefon telleri, mektup ya da yüz yüze konuşmada ortamdaki hava gösterilebilir.

Alıcı: Kendisine ulaşan işaretleri kanal aracılığı ile hedefe ileten yapıdır. Yerine göre göz, kulak ya da başka bir duyu organı alıcı rolünü üstlenebilir.

Hedef: Bilgi kaynağının mesajını ulaştırmak istediği asıl noktadır. Hedefe örnek olarak konuşan iki kişiden birinciyi dinleyen beyni gösterilebilir.

Gürültü: İletişimin gerçekleşmesinde olumsuz rol oynayan iletişim ortamını oluşturan etkenlerden bazıları 'gürültü' kavramı çerçevesinde değerlendirilirler (Zıllıoğlu, 1993). Kaynak'ın gönderdiği mesajla Hedef'in aldığı mesaj arasında bir fark varsa, bu farkı oluşturan birime 'gürültü' adı verilir.

Gürültü kavramı, iletişimin en önemli kavramlarından biridir. Gürültü hem hedefte hem de kanalda yer alabilir. Ağlayan çocuğun sesinden dolayı, karşıdakinin konuşmasını iyi duyamayan kişinin iletişimde 'fiziksel gürültü' mevcuttur. Fiziksel gürültü, kanalda bulunur, ama kulağı ağır işittiği için karşıdakinin konuşmasını duyamayan kişinin iletişimindeki gürültü, Hedef Birimin alıcısında yer almaktadır. Bu tür işitme bozukluğuna 'nöro-fizyolojik' gürültü adı verilir. İnançları, tutumları ya da o anda içinde bulunduğu duygusal durumu nedeniyle Hedef birim karşıdakinin aktarmak istediğini söylenenin anlamından bambaşka bir biçimde yorumlar ve farklı bir anlam çıkarırsa, gürültü Hedef Birimin merkezinde yer alır ve buna Psikolojik Gürültü adı verilir. Psikolojik Gürültü insanlar arasındaki iletişim aksaklıklarında büyük pay tutar. Kişi, önyargılı olabilir ve bu nedenle gönderilen mesajı yorumlarken anlam içeriğini farklı yönlerde saptırabilir (Cüceloğlu, 1982; Abacı, 1995).

Mesaj: Sözlü, sözsüz veya yazılı anlatımla bir yaşantıya ait duygu ve düşüncenin kodlanarak alıcı kişiye ulaşmasını sağlayan sembollerdir.

Bilgi kaynağı istenen bir mesajı (iletiyi) Shannon ve Weaver Model'inde mümkün olan diğer iletiler arasından seçer. Gönderici bu mesajı sinyale dönüştürüp kanal (örn; sesin gittiği hava) üzerinden alıcıya iletir. Alıcı göndericinin tersine iş görür; alınan sinyali mesaja çevirip hedefe gönderir. Konuşma, göz ya da başka bir duyu organı alıcı rolünü üstlenebilmesi örnek olarak verilebilir. Sinyale bilgi kaynağı tarafından yüklenmeyen şeyler iletim süreci sırasında eklenebilir ki, buna da gürültü denir.

Laswell Modeli

Myers ve Myers (1988)'in geliştirdikleri Laswell modeli Shannon ve Weaver' in modeline benzemektedir.

Laswell Modeli aşağıdaki gibi açıklanmıştır;

- Kim?
- Neyi?
- Hangi Kanaldan?
- Kime?
- Hangi Etkiyle?

Shannon ve Weaver Modeli	Laswell Modeli
Kaynak	Kim
İleti	Neyi
Verici (kanal)	Hangi Kanaldan
Hedef	Kime
İletişimdeki Sorunlar	Hangi Etkiyle

Çizelge 1.2. Shannon ve Weaver Modeli ve Laswell Modelinin karşılaştırılması (1948)

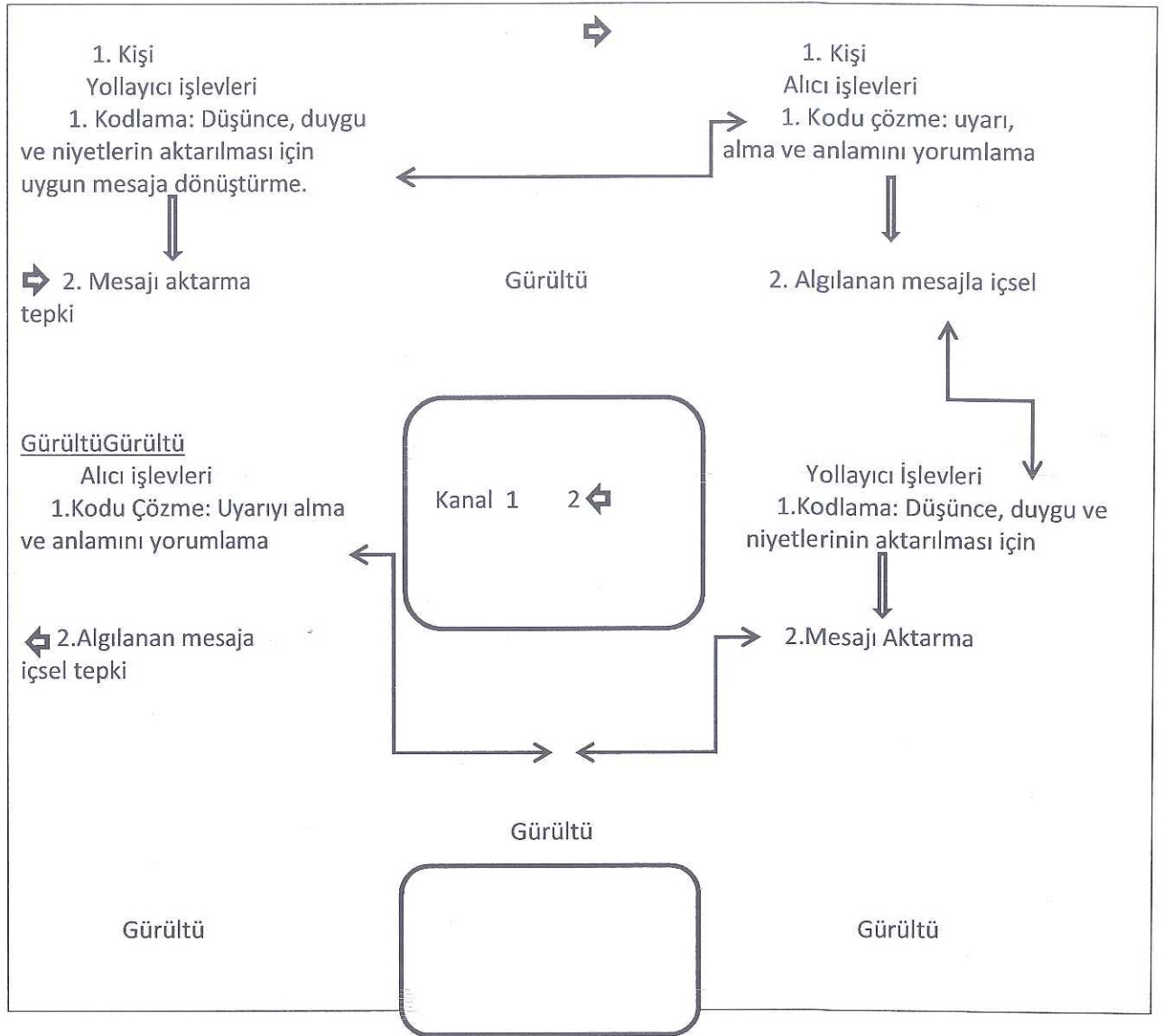
Bu modele göre, göndericinin güvenilirliği, kişisel ve toplumsal özellikleri ve inandırıcılığının önemli olduğunu belirtmektedir. İletide etki, içerik ve belirtilen anlamlar oldukça önemlidir. Davranış değişikliği etki olarak belirtilirken, kaynağın iletisi neden olarak belirlenmektedir. Bu model bireyleri pasif hedefler olduğunu göstermektedir.

Johnson Modeli

Johnson(1987) tarafından yapılan iletişim tanım, iletişimin en ayrıntılı tanımıdır. Johnson'a göre iletişim; başı sonu olmayan, kişilerarası ilişkilerde mesajları herkesin aynı zamanda alıp verdiği ve yorumlayıp sonuç çıkardığı bir süreçtir. İletişimlerde kişilerin birbirlerine ilettiği belli anlamlara bağlanan semboller bulunur.

Bu modelde yedi öge bulunmaktadır. Bu ögeler aşağıda sıralanmıştır;

1. Yollayıcı düşüncelerini, duygularını, niyetlerini ve mesaj yollayama onu yönlendiren davranışı seçer.
2. Duygularını, düşüncelerini, niyetlerini uygun mesaj haline getirmek amacıyla kodlamaktadır.
3. Yollayıcı alıcıya mesajını iletir.
4. Mesajını kanal aracılığıyla yollar.
5. Alıcı mesajın kodunu anlamını yorumlayarak çözer. Yollayıcının niyetlerini, mesaj içeriğini ne derecede anladığı alıcının mesajını yorumlamasını sağlar.
6. Mesajı yorumlamasına bağlı olarak alıcı içsel bir tepki verir.
7. İletişim sürecine karışan, iletişimi bozabilecek herhangi bir öge gürültüdür. Gürültü yollayıcı için mesajın diğer ifade ediliş biçimleri, bakış açısı, tutumları ve dilinin uygunluğu olabilir. Çevresel sesler, konuma sorunları, yapay konuşma tavırları kanalda gürültü olarak yer alır. Alıcı için ise gürültüyü, kodlamayı çözme sürecini etkileyen yaşantılar ve tutumlar oluşturmaktadır. İletişimin başarısı gürültünün kontrol altına alınmasına bağlıdır. Alıcı ve yollayıcı rolleri sıklıkla değişerek iletişimde süreç devam eder. (Akt: Korkut, 1996)



Çizelge 1.3. Johnson Modeli (1987)

1.1.3. İletişim öğeleri

1.1.3.1. Kaynak

Başkalarına iletilmek istenen duygu, düşünce ve bilgiyi içeren bir unsurdur. Gönderen, televizyon ve gazete gibi cansız bir kaynak olabilir. Kaynak bu bilgiyi diğer kişiyle paylaşmak isterse, bir mesaj oluşturmak için kelime, metin, jest ve taklit gibi semboller kullanarak onu kodlar. Kaynağın zihinsel yapısı, geçmiş deneyimler, zihinsel

durum, iletişim becerileri, ilgi alanları, ihtiyaçlar, tutumlar ve değerler, alınan kodlama sürecini etkiler. (Demiray, 2009).

Kaynak, kişinin soyut kavramını, düşüncesini, duygusunu ve amacını temsil eden gözlemlenebilir sembollerdir. Mesaj sıklıkla aynı anda bu sembollerden birden fazlasını içerir. Kaynağın alıcıda amaçlanan davranışsal değişikliği üretebilmesi için, iletişim sembollerden oluşmalıdır (Cüceloğlu, 2014).

1.1.3.2.Mesaj

Bir yaşantıya ait duygu ve düşüncenin kodlanarak sözlü, sözsüz veya yazılı bir anlatımla alıcı kişiye ulaşmasını sağlayan sembolere mesaj denir (Cüceloğlu, 2014).

1.1.3.3.Kanal

Alıcı tarafından oluşturulan mesaj, en az bir kanaldan alıcıya iletilmelidir. Kanal, mesajı alıcıya iletmek için kullanılan yoldur. Kanallar beş duyumuzla sınırlıdır. Gönderen, en az birini kullanarak mesajı alıcıya iletir. Göndericinin sözlerini konuşma veya ders verirken uygun hareketler, jestler ve vücut hareketleri ile desteklemesi de önemlidir (Durmaz, 2006).

1.1.3.4.Alıcı

İletişim modelinin bir ucunda gönderici, diğer ucunda alıcı yer almaktadır. Alıcı, vericinin iletisini ulaştırmak istediği kişidir. Gönderici tarafından iletilen iletiyi en az bir duyu organı yoluyla alan alıcının, iletinin şifresini anlaması, ona yorum getirmesi ve anlam yüklemesi gerekir. İletişim sorunları bu noktada oluşur. Eğer alıcı vericinin iletisine yüklediği anlamları aynı biçimde kavramışsa, sıkıntı yaşanmaz ancak olması gerekenden farklı kavranmışsa, iletişimde sorun vardır. Burada, anlaşılması gerekenlerin kavranmasına engel olan alıcıyla, göndericiyle her ikisinin içinde bulunduğu koşullarla, ileti ile ilgili faktörler söz konusu olmaktadır. İletişimsel sorunların temel sebebi, göndericinin iletisini hazırlarken kullandığı kodlara alıcının sahip olmaması veya iletiyi kavrariken işlevsiz yolların kullanılıyor olmasıdır. Göndericinin görevi olan alıcının çözebileceği biçimde kodlanması alıcıda ileti ile ilgili sorular yaratabilir (Çağlar ve Kılıç, 2009).

1.1.3.5.Dönüt (Geribildirim)

Gönderenin amacı, mesaja yüklediği anlamın alıcı tarafından doğru algılanmasını sağlamaktır. Bu hedefe ulaşma derecesi, alıcının mesaja verdiği cevaptır (Bolat, 1996; Ergin ve Birol, 2000). Alıcının cevabı mesaj olarak adlandırılır. Alıcının ne anlama geldiğini açıklayan kelimeler, sordukları soruları, jestleri, yüz ifadelerini, vücut hareketlerini, göndericiye iletinin alıcı tarafından anlaşılma derecesi hakkında ipuçları olabilir (Balcı ve Yılmaz, 2000).

1.1.4. Ergenlerde iletişim

Ergenin kendisiyle kuracağı iletişim, çevresiyle kuracağı iletişimin temelini oluşturur. Ergenin kendi iç dünyasında sağlayacağı iç denge, dış çevreye açılmasına yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte kişilerarası çatışmada bireylerin zıt tavırlar içinde olmaları iletişim çatışmalarına neden olmaktadır (Dökmen, 2019).

İletişim ortamını aile ya da çevresinde bulamayan ergenler, sanal odalarda iletişim kurma çabasına girmektedirler (Aksüt, Batur ve Avşar, 2006).

Gander ve Gardiner'e göre (2015) ergenlik döneminde ergenlerin içine dahil olduğu akran grupları da zaman içinde farklılıklar gösterir. Ergenler ergenliğin başlarında genellikle "yığınlar" olarak adlandırılan gruplara girerler. "Yığınlar" sosyal aktiviteleri ve ortak ilgileri paylaşan, genellikle on-yirmi kişiden oluşan karşı cinsleri de içeren bir grup türüdür. Öte yandan, "Bugünün gençleri bireysellik dilini ana dilleri gibi yaşıyorlar. Onlar için birey daima önce geliyor; kendinden memnun olmak her zaman en önemli şey" diyen Twenge (2009) aslında bireyselliğe olan düşkünlüğün gençlerin iletişimde de önemli bir değişiklik olduğunu vurgulamaktadır. Twenge'e göre (2009) gençler televizyonda gösterilen bir programı herkesle beraber seyretmektense, kaydedip sonra izlemeyi tercih ediyor. Bu durum aile içi iletişimin olumsuz etkilendiğini ve bireyselleşmenin ön planda olduğunu gösteriyor.

Söz konusu durumla ilgili tüm faktörler göz önünde bulundurularak etkin iletişim kurulurken, bu süreçte bazı detaylara bağlı kalmak süreci geciktirir. Olası seçeneklerin diğer noktalardan değerlendirilmesi, etkili iletişim ve hem kaynak hem de alıcı açısından birbirine çok yakındır. Empati kurabilen ergenlerin iletişimde dönüt verirken daha başarılı

oldukları açıktır. Uygun içerik ve duygu yansıtması yapıldığında iletişimde sorun yaşanmamaktadır (Altıntaş ve Çamur, 2004; Künücen, 2007).

1.2. Empati

1.2.1. Empatinin tanımı

Empatinin tanımlanmasının uzun ve karışık bir tarihi bulunmaktadır (Davis, 2004). Yunanca 'da "içini hissetme" demek olan *empathia* terimi, ilk kez estetik kuramcılar tarafından "karşdakinin öznel deneyimini algılayabilme yeteneği" olarak tanımlanmıştır (Goleman, 1998).

Psikoloji alanında ise ilk olarak Alman psikolog Theodore Lipps (1987)'in yazılarında geçmektedir (akt. Dökmen, 2007). Almanca da "*einfuhling*" olarak geçen kelime "diğerinin içinde hissetme" anlamındadır. İlerleyen dönemlerde empati ve sempatinin ayrımı için "diğeriyle birlikte hissetme" anlamına gelen "*mitfuhling*" kelimesi kullanılmıştır (Feshbach, 1978).

Titchener (1909), *einfuhlung* terimini, eski Yunancadaki "*empathia*" teriminden yararlanarak İngilizce 'ye "*empathy*" olarak tercüme etmiştir (akt. Dökmen, 2007).

Empati ilk ortaya atıldığından beri farklı bakış açılarıyla ve farklı kuramlarla tanımlanmıştır. Günümüzde de hala farklı çalışmalarda empati için farklı tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. Farklı tanımlamaların incelenmesi, empatinin karmaşık ve tam tanımlanamayan yapısının anlaşılmasına yardımcı olabilir. Empati kelimesi, Antik Yunan'daki *empathia* sözcüğünden gelmektedir. Em ve pathia yani, içine ve algılama, hissetme sözcüklerinin bir araya gelmesiyle meydana gelmekte ve içsel algılama sürecine işaret etmektedir (Dökmen, 2019).

Kohut (1959) empatiyi, diğerlerinin içsel dünyasına girerek onların düşünce ve duygularını fark edip anlama kapasitesi; Weiner (1985) ise diğerlerinin yerine geçerek onların ihtiyaç ve duygularını anlama becerisi olarak tanımlamıştır.

1954 yılında Fenichel tarafından empati diğer insanla birlikte tanımlama, tanımlamadan sonra kişinin kendi duygularını fark etmesi, bu farkındalık esnasında diğerinin duygularının farkına varması olarak tanımlanmıştır (Feshbach, 1978).

Davis'e (2004) göre empati, kişinin diğersinin deneyimlerine olan tepkilerinin oluşturduğu farklı yapıların birleşmesidir, geçici de olsa, ayrı sosyal varlıkların bir araya geldiği psikolojik bir süreçtir. Empati karşıdaki kişinin yaşadığı duygunun aynısını ya da çok benzerini tepkisel olarak yaşamaktır, biriyle birlikte hissetmektir (akt. Hinnant ve O'Brien, 2007).

Duygusal zeka çalışmalarıyla tanınan Goleman (1998), empati için bir tanım kullanmaktan ziyade, empatinin kökeninin öz bilinç olduğunu; duygularımıza ne kadar açıksak, hisleri okumayı da o kadar iyi becerebileceğimizi belirtmiştir.

Freud, empati kavramını kullanmamakla beraber empatiyle ilişkili bir kavram olan özdeşimi kullanmıştır. Karşımızdaki kişiyle ilk önce özdeşim kurulduğunu, sonra da duyguların taklit edildiğini belirtmiştir (akt. Çiftçi, 2008).

Empati kavramının şimdiki tanımının çerçevesi Rogers'a aittir. Rogers'a (1983) göre empati, varlığı diğersine yansıtan bir kavramdır. Rogers empatiyi, bir bireyin kendini başkalarının yerine koyduğu, gözleriyle meydana gelen durumlara bakabildiğini, duygularını, düşüncelerini tanıyabildiğini, doğru olarak anlayabildiğini, iletebildiğini; onlara ne anladıklarını onlara aktarabilmesi süreci olarak tanımlamıştır (akt. Şakar, 2012).

Empati duygusal becerilerin aktif kullanımını gerektirir. Etkili empati için, kişinin duygusal zekasının farkında olması ve onu uygun şekilde kullanabilmesi önemlidir. Empati, bireylerin nesnel olarak yaklaşımlarını ve duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını önyargısız olarak anlamalarını gerektirir. (Dökmen, 2019).

Empati alan yazınında tartışma konusu olan meselelerden biri, empatinin öğretilbilir olup olmamasıdır. Kimi araştırmacılar, empatinin kendiliğinden gerçekleşen bir süreç olduğu için öğretilmesinin mümkün olmadığını savunmaktadır (Buber, 2003). Kimi araştırmacılar ise, empatinin kendiliğinden değil, bir takım zihinsel süreçleri içeren bir biçimde bilinçli olarak gerçekleştiğini ve bu nedenle de empatinin öğretilen bir beceri olduğunu iddia etmektedir.

Shapiro ve arkadaşlarına (2004) göre empati doğuştan gelmekte ve yeni öğrenmelerle geliştirilebilmektedir. Günümüzde kabul edilen genel görüş, empatinin doğuştan gelen, yaşla gelişim gösteren ve bu nedenle de öğrenilebilen bir beceri olduğu üzerinedir (akt. Filiz, 2009).

Tanımlar incelendiğinde zaman içinde empati tanımına ekleme ve çıkarmalar yapılmış olsa da, araştırmalarda empatinin farklı tanımları karşımıza çıkmaktadır. Kısacası, empatinin standart bir tanımı alan yazında bulunmamaktadır. Kimi araştırmacılar empatiyi bir durum olarak tanımlarken kimisi de duygu ya da tepki olarak tanımlamaktadır.

Günümüzde empati denildiğinde akla, Carl Rogers ve onun konuya ilişkin çalışmaları gelir. Psikoterapi alanında empatik iletişim kurma becerisiyle ünlenmiş Rogers'ın adı ile empati kavramı adeta özdeş hala gelmiştir. Rogers'a göre "bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısı ile bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecine empati denir" (akt. Dökmen, 2019).

1.2.2. Empati kuramları

Empati sürecinin nasıl işlediği araştırmacılar tarafından tartışılmış ve ortaya empatiyi açıklayan üç farklı kuram çıkmıştır. Bu kuramlardan ilki, Çıkarsama Kuramı'dır.

1.2.2.1. Çıkarsama kuramı

Çıkarsama Kuramı (Inference)'na göre diğerini anlamak için onun yüz ve beden ifadelerini incelemek ve yorumlamak gerekmektedir. Bireyin içsel olarak deneyimlediği duygular, onun bedensel ifadelerine yansımakta ve böylece onun duygu ve düşüncelerine ilişkin çıkarım yapılmasını kolaylaştırmaktadır (Ünal, 1972).

Bu kurama göre empati; kişinin ortaya koymuş olduğu fiziki tarzların yorumlanması ile mümkündür. Kişilerin kendi iç yaşantılarındaki duygularını, düşünceleri ve heyecanlarına; bedensel yapısının şeklinin, duruşunun, hareketlerinin ve kaslarının eşlik ettiğini farketmişlerdir. Dolayısıyla bedensel ifadeler iç yaşantıları yansıtmaktadır. Kişinin yansıtmış olduğu bu iç yaşantı biçiminin genelde tüm bireylerde aynı şekilde var olduğu düşünülmektedir. Bu kuram aynı zamanda bir kişinin kendi motiflerini, duygularını, davranışlarını diğer kişilere atfetmesi şeklinde açıklamaktadır. Ayrıca bazı yazarlar başka kişilerin bedensel şekillerini yorumlarken taklit etmenin önemini de vurgulamıştır (Alver, 2003).

1.2.2.2. Rol oynama kuramı

Rol Oynama Kuramı (Role Taking) bireyin diğerlerini gözlemleyip taklit ederek duygu ve düşüncelerini, bakış açılarını anlayabileceğini savunmaktadır. Bu kuram kişinin çevresindeki insanları taklit ederek ve kendisini onun yerine koyarak diğer kişilerin bakış açısını kavramak ve onların davranışlarına yönelik olarak beklentiler geliştirmek olarak açıklanmaktadır. Rol oynama kuramında da çıkarsama kuramı gibi fiziki davranışların da gözlenerek bunlara anlam verildiği görülmektedir. Bu kuramda empatik becerinin gelişmesi çocuğa göre açıklanmaktadır. Çocuk, çevresindeki kişileri rol model alabilir. Çocuğun, benlik kavramı oluşmadığı için çevresindeki davranışları taklit ederken kendisini onların yerine koyarak kendisini değerlendirir. Bu davranışlar bedensel olduğu için zamanla çocuk olgunlaştıkça zihninde rol oynadığı görülmeye başlayacaktır (Alver, 2003). Çocuk küçük yaşlarda model aldığı kişilerin zamanla kendi benlik yapısı oluşturması sonucunda karmaşık davranışlar oluşur, daha sonra genellemeler yapılacak kendisine yönelik değişik algılayış biçimleri ortaya çıkar.

1.2.2.3. Heyecan yayılması olarak empati kuramı

Empati kuramlarından olan heyecan yayılması kuramını Harry Stack Sullivan ortaya koymuştur. Bu görüşe göre bakım veren ile çocuk arasında heyecansal bir bağ bulunmaktadır. Bu bağın da empati olduğu ileri sürmüştür. Buna yönelik olarak empati bakım veren ile çocuk arasında bildirim sağlamaktadır. Sullivan'a göre empatinin en çok önemli olduğu evre çocukluk döneminin 6. ayı ile 27. ayı arasındadır. Bu kurama göre, başka bireyin heyecanını yakalayıp, onu kişinin kendisinin de yaşaması durumuna empati denilmektedir. Gülen bir çocuk karşıdakini de güldürür. Korkan bir kişi karşıdakini de korkutabilir. Böylece birbirlerini karşılıklı olarak etkileme sürecinde empati kurulduğu göstermektedir (akt. Akbulut, 2010).

1.2.3. Empatinin tarihçesi

Empatinin tarihsel gelişimine baktığımız zaman; Theodore Lipps'in (1903) estetik isimli kitabında geçen "*einfihlung*" kelimesi, empatinin günümüzdeki şekliyle kullanılmasında büyük rolü olduğu söylenebilir. Lipps empatiyi, insanın taklit ederek karşısındaki bireyi anlamlandırmasıdır. Lipps'in bu tanımına karşılık 1909'da Titchener "*empathia*" kavramını kullanmıştır. Bu kavram İngilizceye "*empathy*" olarak geçmiştir. Empatheia teriminin manasını "*em*" ve "*patheia*" kelimelerinin "*içine*" ve "*algılama*"

kelimelerinin bir araya gelmesiyle ortaya çıktığını söylemiştir. Bu yönüyle empatiyi içsel algılama süreci olarak tanımladığı düşünülebilir. Aynı zamanda, Titchener içsel algılamayla karşımızdaki kişilerin duygularının tamamen bilinmeyeceğini de vurgulamaktadır. Son zamanlarda empati kelimesini “ karşımızdakinin duygularını öğrenmek ” şeklinde bilişsel bir yönüyle ve “sosyal zihni bağlılık” olarak sosyo-bilişsel boyutuyla incelemeye çalışmıştır (akt. Dökmen, 2007).

Empati, ortaya çıkış tarihi olan 1900’lerden bu yana değişik şekillerde tanımlanmıştır. İlk olarak empatinin bilişsel özellikli bir kavram olduğundan bahsedilirken, daha sonra empatiye duyuşsal bir boyut kazandırılmıştır. Empati kelimesi psikoloji ve psikiyatri dalında ilk defa Theodor Lipps tarafından kullanılmıştır (Gülseren, 2001). Theodor Lipps (1897) eski Yunancadaki “*empathia*” terimini ingilizceye “*empathy*” olarak tercüme etmiştir ve onu bir olaya bir objeye içine girerek bakma şeklinde tanımlamıştır (akt. Yıldırım, 2001).

Empati yaşantımızın her alanında insanlar arasındaki iletişimi etkin hale getiren çok önemli bir özelliktir. Bireyler bizzat kendilerine empatiyle yaklaşıldığında, anlaşıldıkları ve insanlar tarafından değer gördükleri hissine kapılırlar. Bundan dolayı empati özelliği yalnızca psikologlarda ve psikiyatriistlerde değil, eğitimle uğraşan tüm kişilerde ve bütün insanlarda var olması gereken önemli bir niteliktir (Dinçyürek, 2004).

Terim olarak empati, başkalarının duygu ve düşüncelerinin gerçek anlamlarının tarafsız olarak farkına varmasıdır (Budak, 2005).

1.2.4. Empati çeşitleri

Empati, çalışmacılar tarafından 2 türe ayrılmıştır. Bunlar bilişsel ve duyuşsal empatidir.

Bilişsel Empati (Cognitive Empathy), diğer kişinin duyuşsal durumunu anlamak, Duyuşsal Empati (Affective Empathy), karşıdaki kişinin duyuşsal durumunu deneyimlemek olarak adlandırılmaktadır (Dökmen, 2007; Besel ve Yuille, 2010; Vossen vd, 2014; Carrier, Spradlin, Bunce ve Rosen, 2015).

Nörolojik çalışmalar, bilişsel ve duyuşsal empatinin bağımsız süreçler olduğunu ve farklı beyin sistemleri tarafından yönetildiğini belirtmektedir (Vossen vd, 2015).

Empatinin duygusal boyutuna McDougall'ın yazılarında dikkat çekilirken, empatinin bilişsel olduğuna dair görüş George Herbert Mead tarafından 1934 yılında sorgulanmaya başlamıştır (akt. Feshbach, 1978).

Empati üzerine yapılan bazı çalışmalarda duygusal ve bilişsel empati ayrımı yapılırken, bazı çalışmalarda empatinin ayırım yapılmadan incelenmesi farklı sonuçlar alınmasına neden olmaktadır (Gordon, Dalton, Kolbert, Kanyongo ve Crothers, 2014). Çünkü, empati tanımlanırken bazen duygusal yönüne ağırlık verilirken bazı çalışmalarda da bilişsel yönüne ağırlık verilmektedir (Cuff ve Arkadaşları, 2014).

Empati konusunda yoğun çalışmalar yapan Hoffman'ın empati tanımı da bazı araştırmacılar tarafından duygusal özelliklere ağırlık verdiği için eleştirilmiştir (Lovett ve Sheffield, 2006). Yine de empatinin hem bilişsel hem de duygusal yönü olduğunu savunan araştırmacılar da vardır (Feshbach, 1978; Kaukiainen, Björkvist, Lagerspetz, Österman, Salmivalli, Rothberg ve Ahlbom, 1999; Dökmen, 2007; Davis, 2004; Cuff ve Arkadaşları, 2014).

1.2.5. Empatinin gelişimi

İnsan ilişkilerinde önemli bir unsur olan empatinin gelişimi konusunda kuramcılar arasında farklı görüşler bulunmaktadır. Psikoanalitik kurama göre, empati çocuğun ebeveynle ilişkisinin başladığı andan itibaren erken çocukluk döneminde gelişmeye başlar. (Köksal, 1997).

Bazı sosyal öğrenme kuramcılarına göre ise, empati ortaya çıkan durumlarla kazanıla bilinir. Bu görüşe göre, bireyin geçmiş yaşantısında hoşuna gitmeyen bir üzüntüsü, kendisinininki ile benzer olan diğer kişinin üzüntüsünden dolayı canlanabilir. Küçük çocuklar, üzüntülü bireyleri gördükleri zaman çoğunlukla empatik tepki vermektedirler. Çocuklardaki ilk empatik tepkinin öğrenilmiş olduğu ileri sürülmektedir. Aynı yaş döneminde de olsa erken çocuklukta verilen tepkilerde bireysel farklılıklar görülmektedir. (Köksal, 1997).

İki yaş çocuklarının bazıları çok sevecendir, bazıları diğerlerinin üzüntüsüne tepki vermez, bazıları ise diğerinin üzüntüsüne hoşgörüsüdür. Duygusal durumlarına karşı gösterilen bu farklılıklar, çocukların yetiştirilme tarzlarına, model alınan anne-baba tutumlarına ve çevreye bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Yapılan araştırmalar

empatik düzeyleri yüksek olan ebeveynlerin çocuklarının, empati düzeyi düşük olanların çocuklarına kıyasla empatik becerilerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Çocukların başkalarının duyguları ile ilgilenmeleri de yaşla birlikte değişmektedir. (Köksal, 1997).

Yaşla beraber empatik beceri gelişmektedir. On yaşındaki bir çocuk iki yaşındaki çocuğa göre duyguları anlamada ve yorumlama da daha yeteneklidir. Yaşça büyük çocuklar üzüntülü bir kişiyi rahatlatmakta ya da onlara yardım etmede daha başarılıdırlar. (Köksal, 1997).

Empatik tepki vermede, cinsiyetler arası farklılıklar olduğu, kızların erkeklerden daha empatik oldukları ileri sürülmektedir. Erkek çocuklara duygularını göstermenin “erkeklığe yakışmadığı” öğretilirken, kız çocukların ebeveynleri onların duygularını açıklamaları konusunda cesaretlendirmektedirler. Ahlaki yargı gelişim kuramına göre, gelişim evrelerinde rol alma önemlidir. Bu, bir başkasına kendisi “imiş” gibi tepki göstermek ve kendi davranışlarında bir başkası gibi tepki verebilmek anlamını taşır. Ahlaki yargının gelişiminde, rol alma yeteneğinin gelişimi dönüm noktasıdır. Çünkü ahlaki yargı bireyin karşısındakinin haklarını kendi haklarına karşı tartmasıdır ki bu da rol alma yeteneğini kapsamaktadır. Kohlberg, bir başkasının yerini alabilme yeteneğinin altı yaşında ortaya çıktığını ve bunun rol alma ya da empati gelişiminde önemli olduğunu belirtmiştir (Köksal, 1997).

Hoffman’a göre olgun empati meta bilişsel özelliklere sahip olmalıdır. Çocuklarda 4-5 yaşından önce empati kurabilir, ancak çok az meta bilişsel farkındalık gelişebilir. Meta bilişsel empati için, kişinin hem bilişsel olarak kendi duygusuna sahip olması hem de diğerlerini kendinden ayrı ve bağımsız, duygusallığı olan varlıklar olarak görmesi gerekmektedir (Hoffman, 2008). Ancak, Roth-Hanania ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada karşısındakine yönelik empatinin hem bilişsel hem de duygusal düzeyde bebeklerde ilk yıllarda dahi olduğu bulunmuştur. İlk yılda bebeklerde rahatlatma ve ona yardım etme davranışları çok nadir olarak gözlemlenirken sıkıntıdaki anneyi rahatlatmaya yönelik davranışlar 2. yaşta gözlemlenmiş ve 16. ayda daha belirgin olarak görülmüştür (Roth-Hanania vd, 2011).

Hoffman’a (1987) göre empatinin bebeklikten itibaren 6 aşaması vardır. Bu aşamalar aşağıda belirtilmiştir.

1. Evrensel empatik sıkıntı (Global empathic distress): İlk bilinen bebeklerin diğer bebeklerin ağlamasına ağlayarak karşılık vermesidir. Nedeni ne olursa olsun bebekler, ağlama karşısında ağlayan bebeğe onun sıkıntısını hissederek karşılık verirler. Farkında olmadan gösterilen empatinin ilk işaretleridir. Altıncı aydan itibaren bebek farklı bir birey olduğunu algılamaya başlar ve bu empati azalır (Hoffman, 1987).

2. Benmerkezci empatik sıkıntı (egocentric empathic distress): 11-12. ay civarlarında bebekler yine diğer bebeğin ağlamasına karşılık ağlarlar, ancak bu daha çok kendi sıkıntılarını azaltmak içindir. Ancak yine de evrensel empatik sıkıntı tam olarak bırakılmamıştır ve bebek kendine ve diğerlerine olanları ayırma konusunda hala tam olarak net değildir. Bu yüzden hem kendi sıkıntısını azaltmak hem de diğerinin sıkıntısına empatik olmak konusunda arada kalmaktadır (Hoffman, 1987).

3. Yarı benmerkezci empatik sıkıntı (Quasi-egocentric empathic distress): 13- 14. aylardan başlayarak, bebeğin empatik ağlaması, sızlanması daha seyrek olmaya başlar. Yardımcı olacak davranışlarda bulunmaya başlarlar. Öpme, kucaklama, yardım için birini çağırma gibi davranışlarda bulunmaya başlarlar. Kişilerin kendilerine ait bireysel içsel durumları olduğunu fark etmeseler de, diğerlerinin kendilerinden fiziksel olarak tamamen ayrı olduklarını fark ederler. Olumlu sosyal davranış için empatik sıkıntı çekerler ve diğerine yardım etmeye çalışırlar. Empatik sıkıntının sempatik bileşenlerini yaşamaya başlarlar (Hoffman, 2001).

4. Gerçeğe uygun empati (veridical empathy): 2 ve 3 yaş civarlarında, çocuklar diğerlerinin kendilerinden farklı içsel durumlara sahip olduklarını fark etmeye başlarlar. Bu durum daha etkili empati ve yardımcı olacak davranışların geliştirilmesine yardımcı olmaktadır. Çocuklar artık bilinçli olarak, diğerlerinin bakış açısını alırlar ve daha uygun yardımda bulunarak empati kurmaya başlarlar. Gerçeğe uygun empati, gelişmiş empatinin özelliklerini taşısa da yaşla daha karmaşık hale gelir (Hoffman, 2001).

5. Durumun ötesindeki empatik sıkıntı (emphatic distress beyond the situation): Çocuklar diğer insanların sadece belli durumlarda değil günlük yaşamlarında da neşe, korku, öfke, üzüntü, düşük özgüven gibi duyguları hissettiğini fark etmeye başlarlar. Bunun sonucu olarak çocuklar, kişinin sadece anlık duygularına empati göstermenin yanında, kişinin kronik üzüntülerini ve mutsuz hayatını da anlamaya başlar. Çocuk 7-10 yaş civarında, sadece kişilerin durumsal duygularını değil, aynı zamanda hasta ve mutsuz

hayatlarına karşı da empatik tepki göstermeye başlar. Olgun empati (mature empathy), kişilerin davranışlarından, duygusal yansımalarından, durumsal duygularından ve hayat şartlarından yola çıkarak tepki vermektir (Hoffman, 1987).

6. Sıkıntılı gruplar için empati (empathy for troubled groups): Empatinin en üst aşamasında, kişi sadece bireylerle değil, aynı zamanda grupların sıkıntılı yaşam koşullarına da empati göstermektedir. İlk olarak bireysel kurbanlara empatik tepki vermeden, topluluklara empatik tepki vermek zordur. Kişi bireye gösterdiği empatik tepkiyi aynı durumda bulunan diğer gruplara da genelleştirerek empatik tepki verir. Hoffman, bebeklik dönemindeki empatiye benzer tepkilerden bahsetse de, gerçek empatinin 7-10 yaş civarında olgun hale gelmeye başladığı görülmektedir (Hoffman, 1987).

Goleman (1998) ise bebeklerin ilk doğdukları günden itibaren diğer bebeklerin ağlamasından rahatsız olduklarını belirtmiş ve bunu empatinin ilk örneği olarak göstermiştir. Ancak empatinin ilerleyen dönemlerde nasıl geliştiğine dair ayrıntılı bir şema oluşturmamıştır.

Feschbach (1978) sosyal bilişsel yaklaşımda, yaklaşık 6-10 yaş civarlarında diğerlerinin düşüncelerini, duygularını ve niyetlerini anlama gelişirken aynı zamanda onların düşüncelerini anlayabileceğini de fark etmenin gelişmeye başladığını belirtmiştir.

Duygusal empatinin gelişiminde çocuk yetiştirme stilleri gibi duygusal tepkisellik ile alakalı davranışlar oldukça önemlidir (Feshbach, 1978). Çocuğun olumsuz davranışı karşısında davranışı eleştirmek yerine kurbanın hissedeceği duygunun çocuğa anlatılması, çocukların empati gelişimine yardımcı olmaktadır (Goleman, 1998). Çocuklarda empati, yardım etme, birine zarar verdikten sonra suçluluk hissetme davranışlarını besleyen ebeveyn yöntemi tümevarım (induction) dır. Güç odaklı (power-assertive) çocuk yetiştirme tarzı ise düşük empati becerisi, yardım etme davranışını geliştirememesi ve suçluluk hissetmeme davranışlarına neden olabilmektedir (Hoffman, 1984).

1.2.6. Empatinin önemi

Günümüz insanının problemlerinden biri, iletişim kurduğu insanlar tarafından anlaşılammaktır. Anlaşılır olduğunu fark eden kişi rahata kavuşup, huzura erer. Tüm şeffaflığıyla kendisini açığa çıkararak birey, yaratma yeteneğini kullanır. Fakat hayatta karşılaşılan iç ve dış etmenler kişinin yaratıcılığına engel olmaktadır. Modern dünyanın

ortaya çıkardığı iletişim problemleri, yalnızlık ve ötekileşme sorunlarına karşı en etkili çözüm insanların muhataplarını anlamaya çalışmalarıdır. İnsanların birbirlerini anlamalarını kolaylaştıran en iyi metot, bireyin kendisini iletişime girdiği kişinin yerinde hissederek, onun duygularını ve düşüncelerini anlayarak bir başka deyişle empati yaparak anlamaya çalışmasıdır. Hayatın her alanında empati kurma alışkanlığı, insanların kaynaşması ve iletişimi güçlendirmesi bakımından çok önemli bir özelliğe sahiptir. Kişiler, kendileriyle empatiye geçildiğinde, anlaşıldıklarını ve kendilerine değer verildiğini düşünürler (Dökmen, 2019).

Bir kişinin kendisini, karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakışıyla bakması, duygu ve düşüncelerini doğru anlaması olarak tanımlanan empati kavramı (Dökmen, 1987) doğru kullanıldığında gündelik yaşamda karşılaşılan birçok çatışmanın da çözümlenmesini sağlayacaktır. Bu bağlamda empatik becerilerin geliştirilebileceği çalışmaların yapılması sanal ortamda da insanların birbirine daha saygılı ve birbirlerini anladıkları bir ortam oluşturulmasına önemli düzeyde katkı sağlayacaktır. Aşağıda empati kavramıyla karıştırılan ve birbirlerinin yerine kullanılan kavramlara değinilecektir (Dökmen, 2019).

Empati kavramının iki atası bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Almanca “einfluhlung” terimidir. Almancada “einfluhlung” kelimesi bir başkasının yerine geçebilme becerisi anlamına gelmektedir. Bu kavramı ilk kullananlardan Alman psikolog Tpedor Lipps, “einfluhlung”u şöyle tanımlamıştır: “Bir insanın kendisini bir nesneye yöneltip kendini o nesne içinde hissederek anlaması sürecine “einfluhlung” adı verilir” (Dökmen, 2019).

Dökmen (2019)'e göre kişinin empati kurabilmesi için 3 temel öge gereklidir:

- 1- Empati kuracak kişi, kendisini karşısındakinin yerine koymalı, olaylara onun bakış açısıyla bakmalıdır. Her insan dünyaya, kendine özgü bakış tarzıyla bakar. Eğer bir insanı anlamak isteniyorsa dünyaya onun bakış tarzıyla bakılmalı, olayları onun gibi algılamaya ve yaşamaya çalışılmalıdır. Bunu gerçekleştirmek için de empati kurmak istenen kişinin rolüne girmeli, onun yerine geçerek, adeta olaylara onun gözlüklerinin gerisinden bakılmalıdır. Birey kişinin rolüne girerek empati kurduğunda, o kişinin rolünde kısa bir süre kalmalı, daha sonra bu rolden çıkarak

kendi yerine geçebilmelidir. Birey ile özdeşim kurmak (ona benzemek) veya ona sempati duymak, empatiden farklı şeylerdir.

- 2- Empati olarak kabul edilmek için, diğer kişinin duygularını ve düşüncelerinin doğru anlaşılması gerekir. Empatinin tanımlanmasında bu noktayı vurgulandığında, empatinin iki temel bileşeninden söz edilmektedir. Bunlar, empatinin bilişsel ve duygusal bileşenleridir. Birinin diğerinin rolüne girerek ne düşündüğünü anlamak bilişsel bir aktivitedir.
- 3- Empati tanımındaki son unsur, diğerine empati yapan kişinin zihninde gerçekleşen empatik anlayışı iletme davranışıdır. Diğer kişinin duyguları ve düşünceleri tam olarak anlaşılması olsa dahi, ne anlaşıldığı ifade edilmezse, empati süreci tamamlanmamıştır. Empati kavramı ortaya atıldığı andan itibaren değişim, gelişim göstermiştir. Empati kavramının 1900'lü yıllarda psikoloji ve psikiyatri girişiyle farklı zamanlarda, araştırmacıların empatiyi farklı tanımladıkları ve ona farklı boyutlar kattıkları görülmektedir.

1.2.7. Empati ve iletişim

Empati genel anlamıyla, bir insanın bizzat kendisini başka bir bireyin yerine koyarak bu yolla karşısındaki kişinin duygularını, düşüncelerini, tavır ve davranışlarını kavrayabilmesidir (Dökmen, 2007).

En genel tanımıyla empati, kişinin yerinde olduğunu varsayarak, kişinin duygularını anlaması olarak tanımlanabilir. Bu bilişsel ve duyuşsal bir durumdur. Kendi durumunu hissederek kendi durumlarını hatırlayarak gerçekleştirilir. Tanımlanan tanımın içeriğinden anlaşılacağı gibi, empati vazgeçilmez bir özelliktir. Diğer insanlarla ilişkilerin temeli olduğu kabul edilen empati yoksunluğu, bireyin duygulardan yoksun olduğunu gösterebilir (Lupton, 2002).

Empati kurma becerisinin günlük yaşantı içinde yeri ve önemi büyüktür. Empatik anlayış iletişim çatışmalarını engelleyerek daha olumlu ilişkilerin kurulmasını sağlamaktadır (Sinanoğlu ve Köksal, 2000).

1.2.8. Empatinin kişilerarası iletişimdeki yeri

İnsanların sahip olduğu bilgi, beceri ve yeteneklerle sergilediği her türlü davranış ve kişilik özellikleri, yaşamını etkilemektedir. Önemli becerilerden biri de "iletişim

becerileridir”. Kişilik özelliklerinin iletişim becerileri üzerindeki etkisi bilinen bir gerçektir. Kişilik özellikleriyle birlikte iletişimde ön plana çıktığı düşünülen önemli bir diğer değişken ise empatik eğilimdir. İletişimin bir etki-tepki olayı olduğu, bir olay, sorun ya da durum karşısında gerekli cevabın verilmesi, bilgi paylaşımı ve mesaj değiş tokuşu olduğu düşünülürse, iletişim ile empatinin insanların daha iyi anlaşmaları, sorunlarını en etkili ve verimli bir şekilde çözüme kavuşturmaları açısından son derece önemli bir çözüm yolu olarak görülmesi kaçınılmaz hale gelir (Rogers, 1983).

Göçet'e (2006) göre empatik olma duygusal anlamda zeki davranışın ana özelliğidir. Dökmen'e (2007) göre empati kavramı günlük yaşamda özellikle de sağlıklı bir iletişim kurmada yadsınamaz öneme sahiptir. İnsanlar kendileriyle empati kurulduğunda anlaşıldıklarını ve kendilerine önem verildiğini hissederler. Diğer insanlar tarafından anlaşılma ve önem verilmek ise bireyi rahatlatır, iyi hissettirir. Empati becerisi ve eğilimleri yüksek olan, bu nedenle diğer insanlara yardım eden kişilerin çevreleri tarafından benimsenmesi ve sevilme olasılığı da yüksektir. Dökmen (2019) empatiyi, empatik eğilim ve empatik beceri olmak üzere iki boyutta ele alarak, iki yönüyle tanımlamıştır.

Empatik eğilim bireyin günlük yaşamda empati kurma potansiyelidir. Empatik beceri, bilişsel ve duygusal alanları, empatik eğilim ise daha çok duygusal öğeleri içermektedir. Duyguları anlama, duygusal yaşantılardan etkilenme dolayısı ile yardım etme isteği, empatik eğilimi yüksek olan bireyler söz konusudur. İçinde bulunduğu yeri ve konumu kavrayan, konumunun gerektirdiği davranışları sosyal etkileşim sonucunda öğrenerek içselleştiren, kendi iç dünyasında hissederek özümseyen birey; aldığı kararlarda ve davranışlarında sorumluluk duygusu ile yüklü olarak hareket edecek ve yanlış yapma olasılığını azaltacaktır.

Bilişsel düzeyde empati kurma, bireyi yardım için harekete geçirmeyebilir, ancak; duygusal duyarlılığı yani empatik eğilimi varsa, karşısındaki bireyin hissettiklerini hisseder ve anlama-paylaşma davranışı gösterebilir (Çiçek, 2006). Dökmen (2007) empatik eğilimin iletişim becerileri ile ilişkili olduğunu ve empatik durumdaki iyileşmenin iletişimi olumlu etkilediğini ifade etmiştir.

1.3.İlgili Araştırmalar

1.3.1.Yurt içinde yapılan çalışmalar

Kahriman (2014) ilkokul 3. Sınıf hayat bilgisi dersinde benim eşsiz yuvam temasındaki konuların drama yöntemine dayalı işleyerek öğrencilerin iletişim empati becerileri ve değer algıları üzerindeki etkisini incelemek istemiştir. Drama öğretim yönteminin Hayat Bilgisi Dersi, ilkokul 3. Sınıf öğrencilerinin “ Benim Eşsiz Yuvam” temasındaki konuların drama yöntemi ve mevcut programa göre öğretimin yapıldığı sınıflardaki öğrencilerin iletişim becerileri, empatik eğilim becerileri, değer algıları ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak istemiştir. Çalışma, ön test, son test kontrol gruplu yarı deneysel desen modelinde tasarlanmıştır. Araştırmanın örneklemini 3. Sınıfta öğrenim gören 2 şubede toplam 80 öğrenci oluşturmuştur. Bu öğrencilerden 40’ı deney grubu, diğer şubedeki 40 kişi ise kontrol grubunu oluşturmaktadır. Hayat Bilgisi Dersi “Benim Eşsiz Yuvam ” temasındaki değerlerin geçtiği konular her hafta 2 ders saati olmak üzere toplam 9 hafta (18 ders saati) uygulanmıştır. Yapılan bu yarı deneysel çalışmada drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile mevcut öğretim programına göre derslerin işlendiği kontrol grubu öğrencilerinin sosyal değerler ölçeği ve iletişim becerileri ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları arasında deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Ancak öğrencilerin empatik eğilim ölçeği puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı anlaşılmıştır

Gemci (2012) İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Etkili İletişim ve Empatik Beceri Eğitimi’nin öğrencilerin iletişim ve empatik becerilerine etkisinin araştırmıştır. Araştırma, deneysel desenlerden ön-test – son test kontrol gruplu seçkisiz desen kullanılarak yapılmıştır. Araştırma kapsamında geliştirilen Etkili İletişim ve Empatik Beceri Eğitim Programı, 15 kişilik deney grubuna haftada bir defa olmak üzere on hafta boyunca toplam on oturumda uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, uygulanan Etkili İletişim ve Empatik Beceri Eğitim Programı’nın öğrencilerin iletişim becerileri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratmadığını, empatik becerileri üzerinde ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark yarattığını göstermiştir.

Aktaş (2014) ebelere verilen empati eğitiminin doğumda anne memnuniyetine etkisi adlı çalışmasında empati eğitiminin anneler üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Araştırma, yarı deneysel çalışma desenindedir. Araştırmada, ebelere 32 saatlik empati eğitimi verilmiştir. Ebelere ait veriler, empati eğitimi öncesi, eğitim sonrası ve eğitimden sekiz hafta sonra olmak üzere üç aşamada, anneye ait veriler ebelerin empati eğitimi öncesi ve sonrası doğum yapma dönemlerine göre iki aşamada toplanmıştır. Ebelerin empatik eğilim puan ortalamaları ise empati eğitimi öncesi düşük çıkarken, eğitim sonrası empatik becerilerinin yüksek olduğu saptanmıştır.

Alkaya'nın (2004) lise öğrencilerinin iletişim ve empati becerilerinin sosyodemografik değişkenler açısından incelediği araştırmasında; internette sohbet eden lise öğrencilerinin iletişim becerileri puan ortalamalarının, internette sohbet etmeyen öğrencilerden daha yüksek olduğu ve aralarındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Kuzu (2008) ile Arifoğlu ve Razi (2011)'nin yaptığı çalışmalarda, hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Görür 'ün (2001) lise öğrencilerinin iletişim becerilerini bazı değişkenlere göre (cinsiyet, sınıf düzeyi, sosyo-ekonomik düzey ve doğum sırası) incelediği çalışmada; kızların iletişim becerilerini değerlendirmelerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu, yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin iletişim becerilerini daha olumlu değerlendirdikleri ve doğum sırasına göre ortanca çocukların iletişim becerilerini değerlendirmelerinin daha düşük olduğu, son çocukların diğerlerine göre iletişim becerilerini daha olumlu değerlendirdikleri bulunmuştur.

Erözkan ve Yılmaz'ın (2006) üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerine yönelik yaptıkları çalışmada, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha çok davranışsal düzeyde, kız öğrencilerin ise erkek öğrencilere göre daha çok duygusal düzeyde iletişim becerilerine sahip oldukları bulunmuştur. İletişim becerilerine ilişkin ebeveyn tutumları arasında yapılan karşılaştırmada ebeveynlerinin demokratik tutum sergilediğini düşünen bireylerin daha çok davranışsal düzeyde, ebeveynlerinin otoriter tutum sergilediğini düşünen bireylerin ise daha çok duygusal düzeyde iletişim becerilerine sahip oldukları bulunmuştur.

Karatekin, Sönmez ve Kuş'un (2012) ilköğretim öğrencilerinin iletişim becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi başlıklı çalışmasında ilköğretim öğrencilerinin iletişim becerileri üzerinde öğrencilerin yaşadıkları ilin, cinsiyetin, okul öncesi eğitimin,

anne-baba eğitim durumunun ve sınıf düzeyinin etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin, Türkçe dersinden aldıkları not, okudukları kitap sayısı, günlük kitap okuma süreleri arttıkça iletişim becerileri artarken günlük televizyon izleme ve bilgisayar kullanma süreleri arttıkça iletişim becerileri azalmakta olduğu belirlenmiştir.

Dökmen (1987), bireyin empatik anlayış yeteneğiyle sosyometrik statü arasındaki ilişkiyi araştırmış, 51 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Çalışmanın sonucunda sosyometrik statü ile empatik anlayış yeteneği arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Dökmen (1988), empatiyi modern bir tarzda inceleyerek psikodramayla geliştirmek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler bölümünden kırk öğrenciyle çalışmalarını yürütmüştür. Araştırmaya katılan kişilerin yirmisi deney, yirmisi kontrol grubunu oluşturmaktadır. Deney grubu ile on dört psikodrama seansı yapılmıştır. Elde edilen veriler, psikodrama oturumlarının araştırmaya katılan kişilerin empati kurma yeteneklerinde etkili olduğunu, aynı zamanda empatik anlayış düzeylerini artırdığını göstermektedir.

Pişkin (1989), 118 birey kullanarak yapmış olduğu çalışmada empati, kaygı, kişilerarası iletişim ile çatışma durumu arasında ilişkiyi incelemiştir. Yapılan bu çalışmada bilgi toplamak amacıyla Empatik Eğilim Ölçeği, Çatışma Eğilimi Ölçeği ve Sürekli Kaygı Envanteri kullanılmıştır. Kişilerin empatik eğilim puanları ve sürekli kaygı puanları ve empatik eğilim ve çatışma eğilimi puanları arasında negatif yönde bir ilişki bulunduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin sürekli kaygı ve çatışma eğilimi puanları arasında pozitif ilişki olduğu da ayrıca gözlenmiştir.

Alver (1998), çalışmasında bireylerin uyum düzeyleri ve empatik becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada bireysel, toplumsal ve genel uygunluk düzeyleriyle empatik beceri düzeyleri arasında bir ilişkinin olmadığı ortaya çıkmıştır. Araştırma sonuçları, kişisel uyumun alt boyutları olan “kendini gerçekleştirme”, “duygusal kararlılık”, “nevrotik eğilimler”, “psikotik belirtiler” ile empati becerisi arasında önemli bir ilişkinin olmadığını göstermiştir. Araştırma bulguları, “aile ilişkileri”, sosyal ilişkiler”, “sosyal normlar”, “anti-sosyal normlar” ile empatik beceri arasında herhangi bir ilişkinin, öğrenim alanlarının ve cinsiyet farklılığının empatik beceri ve genel uyum düzeyinde anlamlı fark olmadığını göstermiştir.

Yüksel (2004), çalışmasında empatik eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik becerileri üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini, Bursa'da okula giden ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin oluşturduğu deney grubu ve kontrol grubu oluşturmaktadır. Deney grubuna empatik eğitim programı uygulanmıştır. Kontrol grubuna ise empatik eğitim programı uygulanmamıştır. Yapılan araştırma sonunda, empati eğitim programı uygulanan öğrencilerin empatik becerilerinde, bu programın uygulanmadığı öğrencilerin empatik becerilerine göre anlamlı düzeyde artış sağlandığı gözlenmiştir.

Rehber (2007), yaptığı çalışmada, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarını kıyaslamıştır. Araştırmanın örneklemini, Nevşehir ilinde beş ilköğretim okulunda okuyan 755 ikinci kademe öğrencisinden oluşmaktadır. Yapılan çalışmada, empatik eğilim düzeyi düşük olan öğrencilerin saldırganlık davranışlarının empatik eğilim düzeyi yüksek olan öğrencilere oranla daha fazla olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda empatik eğilim düzeyi yüksek olan öğrencilerin problem çözme davranışlarının, empatik eğilim düzeyi düşük olanlara kıyasla daha fazla olduğu bulunmuştur. Kızların erkeklere göre hem empatik eğilim düzeylerinin hem de problem çözme davranışlarının yüksek olduğu bulunmuştur.

Yüksel (1997) grupla iletişim becerileri eğitiminin üniversite öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerine etkisi adlı çalışması gönüllü olarak katılan 32 denekle yürütülmüştür. Araştırmada biri deney, diğeri kontrol grubu olmak üzere iki gruptan oluşan öntest ve son test deseni kullanılmıştır. 12 oturumluk "İletişim Becerileri Eğitimi Programı" hazırlanmıştır. Deney grubuna 12 oturumluk iletişim becerileri eğitimi verilmiştir. Kontrol grubuna ise herhangi bir işlem uygulanmamıştır. Araştırma sonucunda iletişim becerileri eğitimi programına katılan öğrencilerin iletişim beceri düzeylerinin bu programa katılmayan öğrencilerin iletişim beceri düzeylerinden yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Şengel (2016) sağlığa yönelik sosyal sorumluluk programının ergenlerin sağlık algısı, özgeci ve empatik becerilerine etkisini belirlemek amacıyla öntest-sontest kontrol düzenli yarı deneysel bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışma İstanbul'da özel bir lisede 2014-2015 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 120 öğrenci ile yapılmıştır. 14 hafta süren çalışmanın ilk haftası tüm öğrencilere Sağlığa Yönelik Sosyal Sorumluluk (SYSS) programı tanıtımı yapılarak öntest uygulanmıştır. Sonraki 12 hafta boyunca girişim grubuna SYSS programı uygulamaları yapılmıştır. 14. hafta tüm öğrencilere sontest

uygulanmıştır. Araştırma sonunda uygulanan SYSS programı ile girişim grubunda; sağlık algısı, sağlığın önemi ve öz farkındalık alt boyutları ile özgecilik, yardımseverlik ve sosyal alt boyut puan ortalamaları ve empatik eğilim puan ortalamaları artmıştır.

1.3.2.Yurtdışında yapılan çalışmalar

Lockwood, Seara-Cardoso ve Viding (2014) tarafından yapılan çalışmada da, bilişsel ve duygusal empatinin olumlu sosyal davranış ile bağlantısı araştırılmış ve bu ilişkinin 3. değişken olan bilişsel yeniden düzenleme (cognitive reappraisal) ve duygusal yeniden düzenleme (affective reappraisal) yöntemlerinden ne kadar etkilendiği belirlenmeye çalışılmıştır. Bilişsel ve duygusal empatinin olumlu sosyal davranış ile olumlu yönde ilişkisi bulunmuştur. Bilişsel yeniden düzenleme, empati ve olumlu sosyal davranış arasındaki ilişki ile empati ve olumlu sosyal davranış arasındaki ilişkiyi güçlendirdiği görülmüştür. Ancak bilişsel yeniden düzenlemenin bilişsel empati ve olumlu sosyal davranış arasındaki herhangi bir ilişkiye katkısının olmadığı görülmüştür. Duygusal yeniden düzenleme becerilerinin ise olumlu sosyal davranışla herhangi bir ilişkisi bulunamamıştır.

Upright (2002), tarafından yapılan araştırmada, ahlâkî içerikli hikâyelerle öğrencilere empati egzersizleri yaptırılmıştır. Upright'a göre; empati otomatik olarak kendi kendine gerçekleşmemekte süreç içerisinde ortaya çıkmaktadır. Öğrencilere yeterli düzeyde empati egzersizi yaptırıldığı ve zaman verildiği takdirde başkalarını ve onların yaptığı hareketleri göz ardı etmedikleri ifade edilmiştir. Ona göre, öğretmenler daima empatik duyguları artırıcı etkinlikler yapmalı ve ahlâkî içerikten oluşan hikâyeler seçmelidir.

Strayer ve Roberts (2004), yaptıkları çalışmada, beş yaşındaki çocukların empati gelişimlerini, öfke ve saldırganlık ilişkilerini incelemişlerdir. Araştırmanın amacı, saldırganlık, empati ve öfke arasındaki ilişkiyi anlayabilmek, çocuklardaki saldırganlık düzeyini tespit etme ve çözümlenme ile ilgili bulgular elde etmektir. Çalışma grubu beş yaşında 24 çocuk oluşturmuştur. Araştırmada, kız çocuklarının erkeklere göre empati duygularının daha çok gelişmiş olduğu görülmüştür. Erkek çocukların kız çocuklarına göre öfkeli ve saldırgan oldukları, empati yetisi gelişmiş çocuğun daha az öfkeli, daha az saldırgan olduğu ve daha çok sosyal ilişkilerde bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Yurt dışı ve yurt içinde, etkili iletişim ve empatik beceri ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında; bu çalışmaların lise öğrencileri, üniversite öğrencileri, ilköğretim öğrencileri, beş yaş çocuklarda gerçekleştirildiği görölmektedir. Bu çalışmalarda etkili iletişim ve empatik becerinin kimlerde daha yüksek olduğu ve bu yüksekliğin sosyo-demografik özellikler bağlamında incelendiği görölmektedir. Ön ergenlerin okul içerisindeki etkili iletişim ve empatik becerilerinin düşük olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda bu çalışma kapsamında verilen eğitimin ön ergenlerin etkili iletişim ve empatik becerilerinin yükseltileceği hedeflenmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, araştırmanın çalışma grubu, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, bu araçların uygulanması, verilerin toplanması ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel teknikler hakkında bilgiler sunulmuştur.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, etkili iletişim ve empatik beceri eğitiminin ön ergenlerin iletişim ve empatik becerileri üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığının araştırıldığı yarı deneysel bir çalışmadır. Çalışmada 2x2 lik öntest-sontest kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Bu gruplara ön test ve son test işlemleri uygulanır. Bu iki testin arasında ise araştırmada etkisi araştırılan uygulama yapılır. (Büyüköztürk, 2013). Bu desen, bir grubun iki ayrı niteliğe ait ölçümlerinin ortalamaları hakkında bilgi sağlar. Ön testlerin uygulama öncesinde benzerlik derecelerinin gösterilmesi, uygulama sonunda yapılan son testin buna göre değerlendirilip yorumlanmasına olanak sağlar (Karasar, 2005). Bu çalışmada ise öntestin ardından kontrol grubuna herhangi bir eğitim verilmezken çalışma grubuna etkili iletişim ve empatik beceri eğitimi verilmiştir. Ardından son test uygulaması yapılmıştır. Araştırma deseni Tablo 2.1.'de verilmiştir.

Tablo 2.1. Araştırma deseni

Grup	Öntest	Uygulama	Sontest
Kontrol	X		X
Çalışma	X	X	X

2.2. Çalışma Grubu

Bu çalışmanın araştırma grubunu Mersin'in Tarsus İlçesinde bir devlet ortaokulunda öğrenim gören 7. Ve 8. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bu devlet okulunda okuyan 7. Ve 8. Sınıf öğrencilerine İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Empatik Beceri Ölçeği uygulanmıştır. Bu ölçeklerden en düşük puanları alan 30 öğrenci rastgele örnekleme yöntemiyle ikiye ayrılarak çalışma ve kontrol gruplarını oluşturmuştur. Çalışma ve kontrol gruplarının hangi öğrencilerden oluşması gerektiğine çalışma kapsamında uygulanan İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Empatik Beceri Ölçeği ön test sonuçları dikkate alınarak karar verilmiştir. Burada çalışma ve kontrol gruplarına ait

iletişim becerileri ve empatik beceri puanlarının ortalamaları arasında farkın yakın olmasına dikkat edilmiştir.

Tablo 2.2. Kontrol ve çalışma grubunun katılımcı sayıları ve cinsiyet dağılımı

Kontrol Grubu	Çalışma Grubu
15 kişi	15 kişi
8 Erkek- 7 Kız	7 Erkek-8 Kız

Tablo 2.3. 15 Kontrol grubunun yaş, cinsiyet ve sınıf düzeyleri

Kontrol grubu			
Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	Sınıf düzeyi
1. Katılımcı	14	Erkek	8. Sınıf
2. Katılımcı	13	Kız	7. Sınıf
3. Katılımcı	14	Erkek	8. Sınıf
4. Katılımcı	13	Kız	7. Sınıf
5. Katılımcı	14	Kız	8. Sınıf
6. Katılımcı	13	Kız	7. Sınıf
7. Katılımcı	13	Erkek	7. Sınıf
8. Katılımcı	14	Erkek	8. Sınıf
9. Katılımcı	14	Erkek	8. Sınıf
10. Katılımcı	13	Kız	7. Sınıf
11. Katılımcı	14	Kız	8. Sınıf
12. Katılımcı	14	Erkek	8. Sınıf
13. Katılımcı	13	Erkek	7. Sınıf
14. Katılımcı	13	Kız	7. Sınıf
15. Katılımcı	13	Erkek	7. Sınıf

Tablo 2.4. 15 Çalışma grubunun yaş, cinsiyet ve sınıf düzeyleri

Çalışma grubu			
Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	Sınıf düzeyi
1. Katılımcı	13	Kız	8. Sınıf
2. Katılımcı	14	Kız	8. Sınıf
3. Katılımcı	14	Erkek	8. Sınıf
4. Katılımcı	13	Kız	7. Sınıf
5. Katılımcı	13	Erkek	7. Sınıf
6. Katılımcı	13	Erkek	7. Sınıf
7. Katılımcı	14	Erkek	8. Sınıf
8. Katılımcı	13	Kız	7. Sınıf
9. Katılımcı	13	Erkek	7. Sınıf
10. Katılımcı	13	Kız	7. Sınıf
11. Katılımcı	14	Kız	8. Sınıf
12. Katılımcı	14	Kız	8. Sınıf
13. Katılımcı	14	Erkek	8. Sınıf
14. Katılımcı	13	Kız	7. Sınıf
15. Katılımcı	13	Erkek	8. Sınıf

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Empatik Beceri Ölçeği kullanılmıştır.

2.3.1. İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği

Araştırmada, öğrencilerin iletişim beceri düzeylerini ölçmek için Korkut (1996) tarafından geliştirilen İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği (İBDÖ) kullanılmıştır.

Yirmi beş maddelik bu ölçek, bireylerin iletişim becerilerini nasıl değerlendirdiklerini anlamak amacı ile geliştirilmiş 5'li likert tipi bir ölçektir. İBDÖ'nün geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Korkut (1996) tarafından yapılmıştır. İBDÖ'nün geçerlik çalışması için yapılmış olan faktör analizi sonuçları, ölçeğin tek boyutlu olduğunu gösterir niteliktedir. İBDÖ'nün güvenilirlik çalışmasında, test tekrar test yöntemi sonucunda güvenilirlik katsayısı 0,76 olarak elde edilmiştir. İç tutarlılık katsayısı alfa değeri ise 0,80 olarak bulunmuştur.

2.3.2. Empatik Beceri Ölçeği

Empatik Beceri Ölçeği kişilerin günlük yaşam içinde empati kurabilme yetisini ölçmek amacıyla Dökmen (1988) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek günlük yaşamda karşılaşılabilecek 6 sorundan ve her bir sorun için 12 empatik tepkiden oluşmaktadır. Kişilerden her bir soru için verebilecekleri 4 tepkiyi seçmeleri istenmektedir. Bu ölçekten alınan toplam puan kişinin empatik beceri düzeyini göstermektedir. Alınabilecek en düşük puan 62, en yüksek puan ise 220'dir. Ölçekten alınan puan düştükçe empatik beceri düzeyinin düştüğü kabul edilmektedir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması Dökmen (1988) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin geçerliğini kanıtlamak adına klinik psikoloji ve psikolojik danışma alanlarının birinde en az yüksek lisans derecesine sahip 14 kişilik bir grup ve psikoloji eğitimi almamış 14 kişilik bir başka yüksek lisans derecesine sahip grup kullanılmıştır. Bu iki grubun puanları arasında anlamlı fark bulunması ölçeğin geçerli olduğunu göstermektedir. Ölçeğin güvenilirliğini kanıtlamak adına test tekrar test yöntemi kullanılmıştır. Test tekrar test güvenirligi için ölçek 64 kişilik bir 3 hafta arayla 2 kez uygulanmıştır. Bu iki uygulamadan elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayısının 0,91 olması ölçekten elde edilen puanların güvenilir olduğunu göstermektedir.

2.4. İşlem

2.4.1. Verilerin toplanması

Bu çalışmada İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Empatik Beceri, Ölçeği kullanılmıştır. Her katılımcı için ortalama 15 dakika ayrılmıştır. Ölçekler katılımcılara yüz yüze uygulanmıştır.

2.4.2. Ön ergenler için etkili iletişim ve empatik beceri eğitim programı

Eğitim programını oluşturmak amacıyla etkili iletişim ve empatik beceri üzerine gerçekleştirilen deneysel çalışmalar, kuramsal açıklamalar ve daha önce yapılmış benzer araştırmalar incelenmiştir(Kahriman, 2014, Gemci, 2012, Upright, 2002, Dökmen, 1988).Örnekleme de yer alan katılımcıların da ihtiyaçları ve çalışmanın amacı göz önünde

bulundurularak Erkan (2018) tarafından kapsamlı gelişimsel rehberlik anlayışı temel alınarak bilimsel çalışmalardan derlenen grup rehberlik etkinlikleri 10 oturumda bütünleştirilerek çalışma grubuna uygulanmıştır. Program 10 hafta süreyle bir ders saati (40 dk.) süren oturumlarla gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen oturumların ayrıntılı içerikleri Ek-6 da yer almaktadır.

İkinci haftada uygulanan “ben dilinin öneminin kavrama” adlı etkinlikte etkili iletişim konusu işlenerek Johnson Modeline dayandırılmıştır.

Üçüncü haftada uygulanan “açık iletişim” adlı etkinlikte etkili iletişim konusu işlenerek Johnson Modeline dayandırılmıştır.

Dördüncü hafta uygulanan “duyguları tahmin edebilir misiniz” adlı etkinlikte empati konusu işlenerek çıkarsama kuramına dayandırılmıştır.

Beşinci hafta uygulanan “iletişimde zamanlama” adlı etkinlikte etkili iletişim konusu işlenerek Johnson Modeline dayandırılmıştır.

Altıncı hafta uygulanan “duyguları fark etme” adlı etkinlikte empati konusu işlenerek çıkarsama kuramına dayandırılmıştır.

Yedinci hafta uygulanan “etkili iletişim” adlı etkinlikte etkili iletişim konusu işlenerek Johnson Modeline dayandırılmıştır.

Sekizinci hafta uygulanan “yüz ifadelerini anlama” adlı etkinlikte empati konusu işlenerek çıkarsama kuramına dayandırılmıştır.

Dokuzuncu hafta uygulanan “iletişim becerisi” adlı etkinlikte etkili iletişim konusu işlenerek Johnson Modeline dayandırılmıştır.

2.4.3. Verilerin analizi

Bu çalışmada kullanılan İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Empatik Beceri Ölçeği’nden elde edilen veriler SPSS 20 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma amaçları kapsamında uygulanacak testlerin belirlenmesi amacıyla İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Empatik Beceri Ölçeği’nden elde edilen ön test ve son test puanlarının normal dağılım gösterip göstermediği kontrol edilmiştir. Normal dağılım varsayımının sağlanıp sağlanmadığına karar vermek için ölçeklerden elde edilen puanlara ait basıklık ve çarpıklık değerleri belirlenmiştir. Büyüköztürk’e (2013) göre, basıklık ve çarpıklık değerlerinin $[-1,1]$ aralığında değerler alması verilerin normal dağıldığını göstermektedir. İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Empatik Beceri

Ölçeği'nden elde edilen ön test ve son test puanlarına ait basıklık ve çarpıklık değerleri Tablo 2.5.'te sunulmuştur.

Tablo 2.5. İletişim becerileri değerlendirme ölçeği ve empatik beceri ölçeği'nden elde edilen ön test ve son test puanlarına ait basıklık ve çarpıklık değerleri

	Çarpıklık	Basıklık
Kontrol Grubu	İBDÖ Ön Test	1,377
	İBDÖ Son Test	-1,021
	EBÖ Ön Test	1,150
	EBÖ Son Test	-2,756
Çalışma Grubu	İBDÖ Ön Test	1,478
	İBDÖ Son Test	1,474
	EBÖ Ön Test	-1,238
	EBÖ Son Test	1,502

Tablo 2.5.'e göre, İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Empatik Beceri Ölçeği'nden elde edilen ön test ve son test puanlarına ait basıklık ve çarpıklık değerleri [-1,1] aralığında yer almamaktadır. Buna göre, İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Empatik Beceri Ölçeği'nden elde edilen ön test ve son test puanlarının normal dağılım varsayımını sağlamadığı ifade edilebilir. Bu yüzden, araştırmanın amaçları doğrultusunda kullanılan testlerin seçilirken normal dağılım varsayımını sağlanmadığından kullanılan parametrik olmayan testlerden Wilcoxon testi seçilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda yapılan analizlerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Kontrol Grubunda Bulunan Öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği Öntest-Sontest Puanlarına İlişkin Bulgular

Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği öntest-sontest puanlarının betimsel istatistikleri Tablo 3.1.'da sunulmuştur.

Tablo 3.1. Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği öntest-sontest puanlarının betimsel istatistikleri

Test	n	\bar{x}	ss	Min	Max
Öntest	15	67,06	6,36	59,00	77,00
Sontest	15	67,26	5,62	58,00	77,00
Toplam	30	67,16	5,99	58,00	77,00

Tablo 3.1. incelendiğinde, İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin ön test puan ortalamasının $\bar{x}=67,06\pm 6,36$, son test puan ortalamasının ise $\bar{x}=67,26\pm 5,62$ olduğu görülmektedir. Ayrıca, ön testten alınan minimum puan 59, maksimum puan ise 77, son testten alınan minimum puan 58, maksimum puan ise 77 olarak tespit edilmiştir.

Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği öntest-sontest puanları arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek amacıyla uygulanan Wilcoxon testinin sonuçları Tablo 3.2.'de sunulmuştur.

Tablo 3.2. Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği öntest-sontest puanlarının Wilcoxon testi sonuçları

Sontest-Öntest	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	6	5,17	31,00	-0,179	0,858
Pozitif Sıra	5	7,00	35,00		
Eşit	4				

Tablo 3.2. incelendiğinde, kontrol grubunda bulunan öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği öntest-sontest puanları arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

3.2. Çalışma Grubunda Bulunan Öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği Öntest-Sontest Puanlarına İlişkin Bulgular

Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği öntest-sontest puanlarının betimsel istatistikleri Tablo 3.3.'de sunulmuştur.

Tablo 3.3. Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği öntest-sontest puanlarının betimsel istatistikleri

Test	n	\bar{x}	ss	Min	Max
Öntest	15	79,26	4,97	73,00	90,00
Sontest	15	91,93	2,96	87,00	98,00
Toplam	30	85,60	3,97	73,00	98,00

Tablo 3.3. incelendiğinde, İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin ön test puan ortalamasının $\bar{x}=79,26\pm 4,97$, son test puan ortalamasının ise $\bar{x}=91,93\pm 2,96$ olduğu görülmektedir. Ayrıca, ön testten alınan minimum puan 73, maksimum puan ise 90, son testten alınan minimum puan 87, maksimum puan ise 98 olarak tespit edilmiştir.

Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği öntest-sontest puanları arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek amacıyla uygulanan Wilcoxon testinin sonuçları Tablo 3.5.'da sunulmuştur.

Tablo 3.4. Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği öntest-sontest puanlarının Wilcoxon testi sonuçları

Sontest-Öntest	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	0	0,00	0,00	-3,414	0,001
Pozitif Sıra	15	8,00	120,00		
Eşit	0				

Tablo 3.4.'a göre, çalışma grubunda bulunan öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği öntest-sontest puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Buna göre, çalışma grubunda bulunan öğrencilerin son test puan ortalamasının ön test puan ortalamasında anlamlı bir şekilde yüksek olduğu ifade edilebilir.

3.3. Kontrol Grubunda Bulunan Öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği Öntest-Sontest Puanlarına İlişkin Bulgular

Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği öntest-sontest puanlarının betimsel istatistikleri Tablo 3.5.'da sunulmuştur.

Tablo 3.5. Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği öntest-sontest puanlarının betimsel istatistikleri

Test	n	\bar{x}	ss	Min	Max
Öntest	15	118,40	13,05	100,00	140,00
Sontest	15	118,73	9,83	96,00	136,00
Toplam		118,56	11,44	96	140

Tablo 3.5. incelendiğinde, Empatik Beceri Ölçeğinin ön test puan ortalamasının $\bar{x}=118,40 \pm 13,05$, son test puan ortalamasının ise $\bar{x}=118,73 \pm 9,83$ olduğu görülmektedir.

Ayrıca, ön testten alınan minimum puan 100, maksimum puan ise 140, son testten alınan minimum puan 96, maksimum puan ise 136 olarak tespit edilmiştir.

Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği öntest-sontest puanları arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek amacıyla uygulanan Wilcoxon testinin sonuçları Tablo 3.6.'de sunulmuştur.

Tablo 3.6. Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği öntest-sontest puanlarının Wilcoxon testi sonuçları

Sontest-Öntest	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	6	9,17	55,00	-0,284	0,776
Pozitif Sıra	9	7,22	65,00		
Eşit	0				

Tablo 3.6. incelendiğinde, kontrol grubunda bulunan öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği öntest-sontest puanları arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

3.4. Çalışma Grubunda Bulunan Öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği Öntest-Sontest Puanlarına İlişkin Bulgular

Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği öntest-sontest puanlarının betimsel istatistikleri Tablo 3.7.'de sunulmuştur.

Tablo 3.7. Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği öntest-sontest puanlarının betimsel istatistikleri

Test	n	\bar{x}	ss	Min	Max
Öntest	15	119,73	14,54	94,00	146,00
Sontest	15	164,06	8,16	149,00	181,00
Toplam	30	141,90	11,35	94,00	181,00

Tablo 3.7. incelendiğinde, Empatik Beceri Ölçeğinin ön test puan ortalamasının $\bar{x}=119,73\pm 14,54$, son test puan ortalamasının ise $\bar{x}=164,06\pm 8,16$ olduğu görülmektedir.

Ayrıca, ön testten alınan minimum puan 94, maksimum puan ise 146, son testten alınan minimum puan 149, maksimum puan ise 181 olarak tespit edilmiştir.

Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği öntest-sontest puanları arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek amacıyla uygulanan Wilcoxon testinin sonuçları Tablo 3.8.'de sunulmuştur.

Tablo 3.8. Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği öntest-sontest puanlarının Wilcoxon testi sonuçları

Sontest-Öntest	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	0	0,00	0,00	-3,409	0,001
Pozitif Sıra	15	8,00	120,00		
Eşit	0				

Tablo 3.8.'e göre, çalışma grubunda bulunan öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği öntest-sontest puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Buna göre, çalışma grubunda bulunan öğrencilerin son test puan ortalamasının ön test puan ortalamasında anlamlı bir şekilde yüksek olduğu ifade edilebilir.

3.5. Çalışma Ve Kontrol Grubunda Bulunan Öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği Öntest-Sontest Fark Puanlarına İlişkin Bulgular

Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin ön test ve son test iletişim becerileri puanları arasındaki farka ilişkin betimsel bilgiler Tablo 3.9.'te sunulmuştur.

Tablo 3.9. Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin ön test ve son test iletişim becerileri puanları arasındaki farka ilişkin betimsel bilgiler

Grup		n	X	Fark
Çalışma	Ön test	15	79,26	12,67
	Son test		91,93	
Toplam		15	85,60	
Kontrol	Ön test	15	67,06	0,20
	Son test		67,26	
Toplam		15	67,16	

Tablo 3.9.'e göre, çalışma grubundaki öğrencilerin iletişim becerilerin öntest ve sontest puanları arasındaki fark 12,67 iken, kontrol grubunda yer alan öğrencilerin iletişim becerileri öntest ve sontest puanları arasındaki fark 0,20 olarak bulunmuştur.

Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin ön test ve son test iletişim becerileri puanları arasındaki fark ile kontrol grubundaki öğrencilerin ön test ve son test iletişim becerileri puanları arasındaki farkın karşılaştırılması amacıyla yapılan Wilcoxon testinin sonuçları Tablo 3.10.'te sunulmuştur.

Tablo 3.10. Çalışma ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin son test ve ön test iletişim becerileri puanlarının karşılaştırılması

Sontest-Öntest	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	0	0,00	0,00	-3,410	0,001
Pozitif Sıra	15	8,00	120,00		
Eşit	0				

Tablo 3.10.'e göre, çalışma grubundaki öğrencilerin son test ve ön test iletişim becerileri puanları arasındaki fark puanlarının ortalaması ile kontrol grubundaki

öğrencilerin son test ve ön test iletişim becerileri puanları arasındaki fark puanlarının ortalaması arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Buna göre, çalışma grubunda bulunan öğrencilerin iletişim becerilerinin arttığı, fakat kontrol grubundaki öğrencilerin iletişim becerilerinin aynı kaldığı ifade edilebilir.

3.6. Çalışma Ve Kontrol Grubunda Bulunan Öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği Öntest-Sontest Fark Puanlarına İlişkin Bulgular

Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin ön test ve son test empatik beceri puanları arasındaki farka ilişkin betimsel bilgiler Tablo 3.11.'de sunulmuştur.

Tablo 3.11. Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin ön test ve son test empatik beceri puanları arasındaki farka ilişkin betimsel bilgiler

Grup		n	X	Fark
Çalışma	Ön test	15	119,73	44,33
	Son test		164,06	
Toplam		15	141,60	
Kontrol	Ön test	15	118,40	0,33
	Son test		118,73	
Toplam		15	118,56	

Tablo 3.11.'ya göre, çalışma grubundaki öğrencilerin empatik beceri öntest ve sontest puanları arasındaki fark 44,33 iken, kontrol grubunda yer alan öğrencilerin empatik beceri öntest ve sontest puanları arasındaki fark 0,33 olarak bulunmuştur.

Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin ön test ve son test empatik beceri puanları arasındaki fark ile kontrol grubundaki öğrencilerin ön test ve son test empatik beceri puanları arasındaki farkın karşılaştırılması amacıyla yapılan Wilcoxon testinin sonuçları Tablo 3.12'de sunulmuştur.

Tablo 3.12. Çalışma ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin son test ve ön test empatik beceri puanlarının karşılaştırılması

Sontest-Öntest	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	0	0,00	0,00	-3,297	0,001
Pozitif Sıra	14	7,50	105,00		
Eşit	1				

Tablo 3.12.'ye göre, çalışma grubundaki öğrencilerin son test ve ön test empatik beceri puanları arasındaki fark puanlarının ortalaması ile kontrol grubundaki öğrencilerin son test ve ön test empatik beceri puanları arasındaki fark puanlarının ortalaması arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). Buna göre, çalışma grubunda bulunan öğrencilerin empatik becerilerinin neredeyse aynı kaldığı ifade edilebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

4.TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular tartışılacaktır.

Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği'nden aldıkları ön test ve son test puanları arasında anlamlı fark bulunmadığını göstermektedir. Bu bulgu, Yüksel (1997) tarafından yapılan araştırmada, “öğrenciler için hazırlanan etkili iletişim becerileri eğitimi programına katılan öğrencilerin iletişim becerilerinde artma olurken, bu programa katılmayanların iletişim becerilerinde bir değişiklik olmamıştır” şeklindeki bulguyu desteklemektedir.

Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği'nden aldıkları ön test ve son test puanları arasında, son test lehine anlamlı bir farkın olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlara göre; düzenlenen Etkili İletişim ve Empatik Beceri Eğitimi Programının, öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirmede etkili olduğu söylenebilir. Elde edilen bu bulgu, Yeşilel (2012) tarafından yapılan “Gazi Üniversitesi'nde okuyan İngilizce öğretmen adaylarına yönelik etkili iletişim becerileri dersi için izlençe önerisi” konulu çalışmadan elde edilen, “etkili iletişim eğitimi alan öğrencilerin etkili iletişim becerilerinin olumlu yönde gelişme gösterdiği” yönündeki bulguyu desteklemektedir. İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği'nden aldıkları ön test ve son test puanları arasında, son test lehine anlamlı bir farkın olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlara göre; düzenlenen Etkili İletişim ve Empatik Beceri Eğitimi Programının, öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirmede etkili olduğu söylenebilir. Elde edilen bu bulgu, Yüksel (2004) tarafından yapılan “Gazi Üniversitesi'nde okuyan İngilizce öğretmen adaylarına yönelik etkili iletişim becerileri dersi için izlençe önerisi” konulu çalışmadan elde edilen, “etkili iletişim eğitimi alan öğrencilerin etkili iletişim becerilerinin olumlu yönde gelişme gösterdiği” yönündeki bulguyu desteklemektedir.

Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği'nden aldıkları ön test ve son test puanları arasında anlamlı fark bulunmadığını göstermektedir. Bu bulgu, Yüksel (2004) tarafından yapılan araştırmada, “öğrenciler için hazırlanan empatik beceri

eğitimi programına katılan öğrencilerin empatik becerilerinde artma olurken, bu programa katılmayanların empatik becerilerinde bir değişiklik olmamıştır” şeklindeki bulguyu desteklemektedir.

Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeğinden aldıkları öntest-sontest puanları arasında anlamlı fark olduğu görölmektedir. Upright (2002) tarafından yapılan araştırmada ahlaki içerikli hikayelerle öğrencilere empati egzersizleri yaptırılmıştır. Bu egzersizlerin empatik duyguları arttırıcı yönde olduğu ortaya konulmuştur. Yapılan bu çalışmada ise öğrencilere uygulanan empati eğitiminden dördüncü haftada uygulanan “duyguları tahmin edebilir misiniz?” altıncı haftada uygulanan “duyguları fark etme” sekizinci haftada uygulanan “yüz ifadelerini anlama” etkinlikleri ile empatik becerilerinin arttığı sonucu ortaya çıkmıştır ve Upright’ın yaptığı çalışma ile paralellik göstermektedir.

Çalışma ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği sontest puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Şengel (2016) tarafından yapılan araştırmada 120 ergene uygulanan Sağlığa Yönelik Sosyal Sorumluluk Programının öntest-sontest puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görölmüştür ve Şengel’in yaptığı çalışma ile bu çalışma paralellik göstermektedir.

Kahriman (2014) tarafından yapılan çalışmada üçüncü sınıf öğrencilerine drama yöntemiyle uygulanan eğitim sonucunda iletişim ve empati becerilerinin arttığı sonucu ortaya çıkmıştır. Yapılan bu çalışmada ise etkili iletişim eğitimi olarak uygulanan ikinci haftada uygulanan “ben dilinin önemini kavrama”, üçüncü hafta uygulanan “açık iletişim”, beşinci hafta uygulanan “iletişimde zamanlama”, yedinci haftada uygulanan “etkili iletişim” ve dokuzuncu haftada uygulanan “iletişim becerisi” etkinlikleri ile öğrencilerin iletişim becerilerinin arttığı ortaya çıkmıştır. Bu çalışma Kahriman’ın yaptığı çalışma ile paralellik göstermektedir.

Dökmen (1988) tarafından yapılan çalışmada psikodrama eğitimi alan öğrencilerin empati kurma düzeylerinin yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Benzer bir şekilde yapılan bu çalışma ile paralellik göstermektedir.

Gemci (2012) tarafından yapılan etkili iletişim ve empatik beceri eğitiminin öğrenciler üzerindeki etkisi incelenmiştir. Öğrencilerin iletişim becerileri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı ancak empatik beceri üzerinde anlamlı bir fark

olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan bu çalışmada ise etkili iletişim ve empatik beceri eğitimi Gemci'nin yapmış olduğu çalışma ile paralellik göstermemekte ve uygulanan eğitim içeriğinin farklılığından kaynaklandığı dşnlmektedir.

Aktaş (2014) tarafından yapılan empatik beceri eğitiminin ebeler üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ebelerin empatik beceri düzeyleri eğitim öncesinde düşük çıkarken eğitim sonrasında yüksek olduğu saptanmıştır. Yapılan bu çalışma ile Aktaş'ın çalışması paralellik göstermektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

SONUÇ

Araştırma sonucuna göre, ön ergenlere uygulanan 10 haftalık Etkili İletişim ve Empatik Beceri Eğitiminin ön ergenlerin etkili iletişim ve empatik becerilerinin üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmanın amacı etkili iletişim ve empatik beceri eğitiminin öğrencilerin iletişim becerileri ve empatik becerileri üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda uygun analizler yapılmış ve bulgular elde edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak çıkarılabilecek sonuçlar aşağıda maddeler halinde verilmiştir.

- Etkili iletişim eğitimi almayan öğrencilerin iletişim becerilerinde herhangi bir değişim olmadığı sonucuna varılmıştır.
- Etkili iletişim eğitiminin öğrencilerin iletişim becerilerini artırmada etkili olduğu sonucuna varılmıştır.
- Empatik beceri eğitimi almayan öğrencilerin empatik becerilerinde herhangi bir değişim olmadığı sonucuna varılmıştır.
- Empatik beceri eğitiminin öğrencilerin empatik becerilerini artırmada etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

1. Araştırmacılar İçin Öneriler

Çalışma sonucunda elde edilen sonuçlar doğrultusunda konunun ilgililerine ve bu konuda araştırma yapacaklara yapılabilecek öneriler aşağıda sıralanmıştır.

- İlköğretim kurumlarında öğrencilerin iletişim ve empatik becerilerini geliştirmek amacıyla psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri içerisinde öğretmenler ve psikolojik danışmanlar tarafından etkili iletişim ve empatik beceri eğitimi verilebilir.

- Etkili iletişim ve empati beceri eğitiminin çeşitli değişkenler (saldırganlık, özgeci davranış vb.) üzerindeki etkisi araştırılabilir.
- Etkili iletişim ve empati beceri eğitiminin etkililiği için izleme çalışması yapılabilir.
- Araştırmacılar bu çalışmaya benzer bir çalışmayı örneklem sayısını arttırarak tekrar edebilir, elde edilen bulgular, bu araştırmadan elde edilen bulgularla karşılaştırılabilir.

2. Uygulamacılar İçin Öneriler

- Bu programı uygulayacak olan okul psikolojik danışmanları veya öğretmenlere eğitimin içeriğinin zenginleştirilmesi ile ilgili öneride bulunulabilir.
- Bu eğitim programı sadece öğrencilere uygulanmakla kalmayıp aynı zamanda veliler için de bir program hazırlanabilir.
- Farklı yaş grupları için (okul öncesi ve ortaöğretim) etkili iletişim ve empati beceri eğitim programları araştırmacılar, öğretmenler ve psikolojik danışmanlar tarafından hazırlanabilir.
- Bu eğitim programı aynı öğrencilere farklı zaman dilimlerinde uygulanıp sonuçlar karşılaştırılabilir.
- Bu eğitim programı aynı öğrencilere okul içerisinde ve okul dışında farklı bir mekanda verilerek sonuçları karşılaştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Ahammer, I. M. ve Murray, J.P. (1979). Kindness in the kindergarten: the relative influence of role playing and prosocial television in facilitating altruism. *International Journal of Behavioral Development*, 2, 133-157.
- Akbulut, E. ve Sağlam, H. İ. (2010). Sınıf Öğretmenlerinin Empatik Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 1068-1083.
- Akkoyun, F. (1982). Empatik Anlayış Üzerine. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15 (2); 63-69.
- Akkoyun, F. (1987). "Empatik eğilim ve ahlaki yargı. *Psikoloji Dergisi*, 6(21),91-97.
- Aksüt, M., Batur, Z. ve Avşar, T. (2006). Sanalca, Sanal Odalarda (İnternet) İletişim ve Türkçe. *Akademik Bilişim Konferansı*, 9-11 Şubat, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Aktaş, S. (2014) *Ebelere Verilen Empati Eğitiminin Doğumda Anne Memnuniyetine Etkisi*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Alisinanoğlu, F. ve Köksal A.(2000). Gençlerin ben durumları (ego state) ve empatik becerilerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18.18.
- Altıntaş E. ve Çamur D. (2004). *Beden Dili Sözsüz İletişim*. Aktüel Basım Yayım, İstanbul.
- Alver, B. (2003). *Çeşitli Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışanların Empatik Becerileri, Karar Stratejileri ve Psikolojik Belirtileri Arasındaki İlişkiler*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Arı, R. (1989). *Üniversite öğrencilerinin baskın ben durumları ile bazı özlük niteliklerinin ben durumlarına, atılganlık ve uyum düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arifoğlu, B. ve Razi, G.S. (2011). Birinci Sınıf Hemşirelik Öğrencilerinin Empati ve İletişim Becerileriyle İletişim Yönetimi Dersi Akademik Başarı Puanı Arasındaki İlişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 4, 7-11.

- Bahar, M. ve Bilgin, İ. (2003). Öğrenme Stilllerini İrdeleyen Bir Literatür Çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 41-70.
- Balcı, S. ve Yılmaz, M. (2000). Çocukları anaokuluna devam eden annelere verilen iletişim becerleri eğitiminin ailenin işlevlerine etkisi. *Türk PDR Dergisi*, 14, 17-24.
- Blos, P. (1962). *On Adolescence: A Psychoanalytic Interpretation*, New York, The Free Press.
- Bolat, S. (1996). Eğitim Öğretimde İletişim: Hacettepe Eğitim Fakültesi Uygulaması *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 75-78.
- Bora, E. ve Baysan, L. (2009). Empati Ölçeği-Türkçe Formunun Üniversite Öğrencilerinde Psikometrik Özellikleri. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 19(1), 39-47.
- Buber, M. (2003). *Ben ve Sen*, İnci Palsay (çev.) İstanbul: Kitabiyat.
- Budak, S. (2005). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Ç., E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cemaloğlu, N. ve Erdemoğlu Ş. D. (2007). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 15(2). 465-484.
- Corey, G. (2005). *Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları*. Tuncay Ergene (çev.) Ankara: Mentis Yayınları.
- Cömert, Y. ve Durmaz Y. (2006). Tüketicinin tatmini ile satın alma davranışlarını etkileyen faktörlere bütünlük yaklaşım ve Adıyaman ilinde bir alan çalışması. *Journal of Yasar University* 1(4): 351-375.
- Cüceloğlu, D. (2014). *İletişim Donanımları* (47. Baskı) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2016a). *İnsan İnsana* (49. Baskı) İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Cüceloğlu, D. (2016b). *İnsan ve Davranışı* (28. Baskı) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakır, İ. (2010). Yazma becerisinin kazanılması yabancı dil öğretiminde neden zordur? *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1(28). 1-12.
- Çiçek, A. (2006). *Sağlık Çalışanlarının Empatik Eğilim ve Becerilerinin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çiftçi, S., Meydan, A. ve Sönmez, I. (2008). *Sınıf öğretmenlerinin proje ödevleri ve kılavuz kitaplarda yer alan projelerle ilgili görüşleri*. VII. Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı, Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Çanakkale.
- Demiray, E. (2009). Genel İletişim. *Aile İçi İletişim*. İçinde (3. Baskı) (Ed: U. Demiray). Genel İletişim. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirci, E. E. (2002). *İletişim Becerileri Eğitiminin Merkez Eğitim Merkezi'ne Devam Eden Genç işçilerin İletişim Becerilerini Değerlendirmelerine Etkisi*, Yüksek Lisans. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dinçyürek, S. (2004). Üniversite öğrencilerinin empatik becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi* Sayı:10. İstanbul, 99-116.
- Doğan, S. (1990). Yurt dışından Dönen Gençlerin Rehberlik ihtiyacı. *Eğitim Bilimleri Sempozyumu*. İstanbul.
- Dökmen, Ü. (1987). Empati Kurma Becerisi ile Sosyometrik Statü Arasındaki İlişki, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20 (1), 183-188.
- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin Yeni Bir Modele Dayanarak Ölçülmesi ve Psikodrama İle Geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21 (1-2), 155-190.
- Dökmen, Ü. (2007). *Küçük Şeyler* (11. Baskı) İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2008) *Yaşama yerleşmek*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Dökmen, Ü. (2019a). *İletişim Çatışmaları ve Empati Sanatta ve Günlük Yaşamda*, (61. Baskı) İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Dökmen, Ü. (2019b). *Varolmak, Gelişmek ve Uzlaşmak Evrenle Uyumlaşma Sürecinde* (13.Baskı), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Durmaz, S. (2007). *Öğretmenlerin Sınıf İçi İletişim Becerilerine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Dursun, Ö. Ö. ve Kuzu, A. (2008). Öğretmenlik Uygulaması Dersinde Yaşanan Sorunlara Yönelik Öğretmen Adayı ve Öğretim Elemanı Görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi* 25, 159-178.
- Erden, M. ve Akman, Y. (2014). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Erdoğan, İ. (2002). *İletişimi Anlamak*. Ankara: Erk Yayıncılık.
- Ergin, A. ve Birol, C. (2000). *Eğitimde İletişim*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Erözkan, A. (2004). Üniversite Öğrencilerinin Sınav Kaygısı Ve Başa Çıkma Davranışları. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (12).13-18.
- Erözkan, A. ve Yılmaz, B. (2006). Üniversite Öğrencilerinin Mizah Tarzları Ve Bağlanma Stilleri. *XV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde Sunulmuş Bildiri*. Muğla Üniversitesi, Muğla.
- Ersanlı, K. (1993). İnsan İlişkilerinde Empatik Yaklaşımın Yeri Ve Önemi. *Milli Eğitim Dergisi*. 5, 70-72.
- Feshbach, N. (1978). *Studies in empathic behavior in children*. (Ed. B.Maher) Progress in Experimental Personality Research, (ss.1-47). New York: Academic Press.
- Feshbach, N. (1979) Aggression and behavior change: biological and social processes, *Empathy training: A fields study in affective education* içinde, A. Fraczek (234-249), New York: Prager.

- Filiz, A. (2009). *Farklı Lise Türlerindeki Öğrencilerin Empatik Eğilimleri ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Gander, M.J. ve Gardiner, H. W. (2015). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (8.Baskı), (çev. Dönmez A., Onur B., Çelen N.) İstanbul: İmge Kitabevi.
- Gemci, H. (2012) *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Etkili İletişim Ve Empatik Beceri Eğitiminin Öğrencilerin İletişim Ve Empatik Becerilerine Etkisinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Goleman, D. (1998). *İşbasında Duygusal Zeka*. (Çev: B. S. Yüksel), (3. Baskı) İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gordon, T. (1996). *Etkili Ana baba Eğitimi: Aile İletişim Dili*. (Çev.: E. Aksay), (9. Baskı) İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Göçet, E. (2006). *Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Zekâ Düzeyleri İle Stresle Başa Çıkma Tutumları Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.
- Görür, D. (2001). *Lise Öğrencilerinin İletişim Becerilerini Değerlendirmelerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Grossman, D., Neckerman, H., Thomas, D., Liu, P., Asher, K., Beland, K., Frey, K. ve Riva, F. (1997). Effectiveness of a violence prevention curriculum among children in elementary school. *Journal of the American Medical Association*, (277), 1605-1611.
- Gülseren, Ş. (2001). Eşduyum (Empati) Tanımı ve Kullanımı Üzerine Bir Gözden Geçirme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(2): 133-145.
- Gürgen, H. (1997). *Örgütlerde İletişim Kalitesi* İstanbul: Der Yayınları.

- Hinnant, J. B. ve O'Brien, M. (2007). Cognitive and emotional control and perspective taking and their relation stoempathy in 5-year-old children. *The Journal of Genetic Psychology*, 168 (3), 301- 322.
- Hoffman, M.L. (1984). Interaction of affect and cognition in empathy. In C. E. Izard, J. Kagan and R.B. Zajonc (Eds.). *Emotions, Cognition and Behavior*. (236-274). New York: Cambridge University Press.
- Hoffman, M.L. (1987). *Empathy and its development*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kahrıman, M. (2014). *İlkokul 3.Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Benim Eşsiz Yuvam Temasındaki Konuların Drama Yöntemine Dayalı Öğretiminin Öğrencilerin İletişim, Empati Becerileri Ve Değer Algıları Üzerine Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Hatay.
- Karahan, T. F., Sardoğan, M. E., Şar, A. H., Ersanlı, E., Kaya, S. N., ve Kumcağız, H. (2004). Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri İle Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki İlişkiler. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18) 27-39.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Ve Yöntemi* (15. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karatekin, K., Merey, Z., Sönmez, Ö. F. ve Kuş, Z. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İnsan Hakları Eğitimine Yönelik Tutumları. *Turkish Studies, International Periodical-For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(4), 2193 – 2207.
- Kaya A. ve Siyez, D.M. (2010). KA-Sİ Çocuk ve Ergenler İçin Empatik Eğilim Ölçeği: *Geliştirilmesi Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 110-125.
- Kılıç, S. ve Çağlar, İ.(2009). *Genel İletişim* (2. Baskı) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kohut, H. (1959). Introspection, empathy, and psychoanalysis. *J Amer Psychoanal Assn*, 7:459-583.

- Kolbay, B. (2008) *Ön-Ergenlikte Entelektüel Ketlenmenin Projektif Testler Aracılığıyla İncelenmesi* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, İstanbul.
- Korkut, F. (1996). İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeğinin geliştirilmesi: Güvenirlik ve geçerlik çalışmaları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (7), 18-23.
- Köseoğlu, K. (1994). *İlköğretime Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Öğretim Elemanı Yeterliklerinin Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Künücen, H.H. (2007). *Etkili İletişim, Genel İletişim*. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Lockwood, K.L., Seara-Cardoso, A. ve Viding, E. (2014). Emotion regulation moderates the association between empathy and prosocial behavior. *Plos One* 9(5): e96555. DOI: 10.1371/journal.pone.0096555
- Lupton, D. (2002). *Duygusal Yaşantı* (çev. Mustafa Cemal) İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Oskay, Ü. (2016). *İletişimin ABC'si*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Otfinowski, G. A. (2000). *Effects of empathy training on the peer approval of third graders*. Unpublished Doctoral Dissertation, University of San Francisco, San Francisco.
- Özer, K. (2006) *İletişimsizlik Becerisi*. (6. Baskı) İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Pişkin, M. (1989). *Orta dereceli okullarda görevli, yönetici, öğretmen ve danışmanların ideal ve gerçek danışmanlık görev algıları*. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Rogers, C. R. (1983). Empatik Olmak Değeri Anlaşılmamış Bir Varoluş Şeklidir, (Çev. Akkoyun, F). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16, 103-124.
- Shapiro, A.C.. (2006). *Multinational Financial Management*, Wiley.
- Strayer, J. ve Roberts, W. (2004). Empathy and observation of danger and aggression in five-year-olds. *Social Development*, 13(1), 1-13.

- Şakar, M. (2012). *Voleybolcuların Empati Beceri Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Karaman.
- Şengel, A. (2016). *Sağlığa Yönelik Sosyal Sorumluluk Programının Ergenlerin Sağlık Algısı, Özgeci ve Empatik Becerilerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul.
- Telman, N. Ve Ünsal, P.(2009) *İnsan İlişkilerinde İletişim*, (2. Baskı.) İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Twenge, J. M. (2009) *Ben Nesli*. (Çev. Esra Öztürk) (6. Basım) İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Upright, R. L. (2002). To tell a tale: The use of moral dilemmas to increase empathy in the elementary school child. *Early Childhood Education Journal*, 30(1), 15-20.
- Ünal, C. (1972). İnsanları anlama kabiliyeti. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* (5.3-4): 71-93.
- Weiner, B. (1985). An attributional theory of achievement motivation and emotion. *Psychological Review*, 92.
- Wiseman T. (1996). A concept analysis of empathy. *Journal of Advanced Nursing* 23(6): 1162-1167.
- Yanbastı, G. (1996). *Kişilik Kuramları*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Yavaş, T. (2012). *Ortaöğretim okul yöneticileri ve öğretmenlerinin öğrenilmiş çaresizlik, tükenmişlik ve öz-yeterlik algılarının örgütsel öğrenme düzeylerine etkileri*. Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Yeşilel, A.D.B.(2012) *Gazi University Institute of Educational Sciences English Language Teaching Department*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yıldırım, B. (2001). *Okul yöneticilerinin kültürel liderlik rollerinin öğretmenlerin iş doyumuna ve meslek ahlakına etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Yüksel, Ş. F. (1997). *Grupla iletişim becerileri eğitiminin üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri üzerine etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yüksel, A. (2004). Empati eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik becerilerine etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (4), 341-354.

EKLER

EK 1

İLETİŞİM BECERİLERİNİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (İBDÖ)

YÖNERGE:

Bu ölçek iletişimle ilgili bazı özelliklerinizi ölçmeye yöneliktir. Aşağıda sunulan ifadeleri, o ifadelerle ilgili genelde nasıl olduğunuzu düşünerek okuyunuz. İlişkilerimizdeki özelliklerimiz elbette kiminle, hangi koşullarda, ne zaman ilişkide bulunduğumuza bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. O nedenle ifadeleri **genelde** gösterdiğiniz tepkilere göre değerlendiriniz.

Değerlendirmenizi **5-her zaman, 4-sıklıkla, 3-bazen, 2-nadiren, 1-hiçbir zaman** olmak üzere derecelendirdikten sonra cevap kağıdındaki uygun yere (x) koyarak belirtiniz.

Hiç bir ifadeyi boş bırakmamanız sonuçları daha sağlıklı değerlendirmeye yarayacaktır. Teşekkürler.

Madde örnekleri;

- Sorunlarını dinlediğim insanlar benim yanımdan rahatlayarak ayrılırlar.
- Düşüncelerimi istediğim zaman anlaşılır biçimde ifade edebilirim.
- Başkalarını bir kasıt aramadan dinlerim.
- Sosyal ilişkide bulunduğum insanları oldukları gibi kabul edebilirim.
- İnsanların önemli ve değerli olduklarını düşünürüm.
- Birisiyle ilgili bir karara ulaşmadan önce onunla ilgili gözlemlerimi gözden geçiririm.

EK 2

EMPATİK BECERİ ÖLÇEĞİ B FORMU

Aşağıda altı durum ve her duruma ilişkin on iki tepki verilmiştir. Bu durumları ve bunlara ait tepkilerin her birini okuduktan sonra, her durum için, verilen on iki tepkiden sorun sahibine söylemeyi tercih edeceğiniz dört tepkiyi seçiniz ve işaretleyiniz. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

I. Kişi (ev hanımı)

Yemek, çamaşır, temizlik, dikiş, alış-veriş, çocuklar... Bütün gün tek başıma koşturuyorum, yine de yetişemiyorum. Kendime ayıracak beş dakikam yok. Kendimi mutfakla banyo arasında hapsolmuş hissediyorum.

-Ev işlerine yardım edecek bir yardımcı kadın tutmayı hiç düşündün mü?

-Bütün bu işler günde kaç saatini alıyor?

-Eşin hiç yardım ediyor mu?

-Anladığım kadarıyla ev işleri sana çok ağır geliyor.

II. Kişi (bir arkadaşınız)

-

-

III. Kişi (bir dostunuz)

-

-

IV. Kişi (bir genç)

-

-

V. Kişi (bir genç kız)

-

-

VI. Kişi (bir öğrenci)

-

-

EK 3

ANKET denek İZİN YAZISI



T.C.
MERSİN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 34776202-605.01-E.9300685
Konu : Umur KAYA' nın
Araştırma İzin Talebi

10.05.2019

DAĞITIM YERLERİNE

- İlgi : a) Toros Üniversitesinin 08.05.2019 tarih ve 95996538-044/E.128 sayılı yazısı.
b) Valilik Makamının 10.05.2019 tarihli ve 34776202-605.01-E.9276666 sayılı Oluru.

Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Umur KAYA' nın "Etkili İletişim ve Empatik Beceri Eğitiminin Öt Ergenlerin İletişim ve Empati Becerilerine Etkisinin İncelenmesi" konulu araştırma izin talebi incelenmiştir.

Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Umur KAYA' nın söz konusu çalışmayı 2018-2019 eğitim öğretim yılında İlaniz Tarsus ilçesinde bulunan Emine İnci Ortaokulunda öğrenim gören öğrencilere okul müdürlüğünün kontrolünde gönüllülük esasına dayalı olarak ve eğitim öğretimi aksatılmadan *özgözeli ve mühürlü anket soruları kullanılarak* uygulanması, çalışmaya konu kişilerden, aile üyelerinden ad ve soyadı, telefon, adres ile din, mezhep, etnik gruba mensubiyet gibi hassas bilgilerin istenmemesi ve uygulama sonucunda hazırlanacak raporun basılı ve dijital ortamda İl Millî Eğitim Müdürlüğüne vermek şartı ile uygun görülmesiyle ilişkin Valilik Makamının ilgi (b) Oluru yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bülgelerinizi ve gereğini rica ederim.

Adem KOCA
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek :

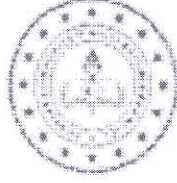
- 1- Valilik Oluru (1 sayfa)
- 2- Mühürlü Anket Soruları (5 sayfa)

Dağıtım:
Toros Üniversitesi Rektörlüğü
(Yazı İşleri Müdürlüğü)
Tarsus Kaymakamlığına
(İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü)

Özellikle Milli Eğitim Bakanlığı, Yenilikçi Müdürlük
İl Millî Eğitim Müdürlüğüne
E-posta: merkezi@meb.gov.tr

Özellikle Milli Eğitim Bakanlığı, Yenilikçi Müdürlük
Valilik Makamına
E-posta: valilik@mersin.gov.tr

Özellikle Milli Eğitim Bakanlığı, Yenilikçi Müdürlük
E-posta: merkezi@meb.gov.tr



T.C.
MERSİN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 34776202-605.01-E.9276666
Konu : Umur KAYA'nın
Araştırma İzin Talebi

10/05/2019

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Toros Üniversitesinin 08.05.2019 tarih ve 95996538-044/E.128 sayılı yazısı.

Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Umur KAYA'nın "Etkili İletişim ve Empatik Beceri Eğitiminin On Ergenlerin İletişim ve Empati Becerilerine Etkisinin İncelenmesi" konulu araştırma izin talebi ile ilgili 10.05.2019 tarihli komisyon görüşü ve çalışma programı ilişikte sunulmuştur.

Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Umur KAYA'nın söz konusu çalışmayı 2018-2019 eğitim öğretim yılında İlimiz Tarsus ilçesinde bulunan Emine Bero Ortaokulunda öğrenim gören öğrencilere okul müdürlüğünden kontrolünde gönüllülük esasına dayalı olarak ve eğitim öğretimi aksatmadan (inzalı ve mükürü anket soruları kullanılarak) uygulanması, çalışmaya konu kişilerden, aile üyelerinden öd ve sayı, telefona, adres ile din, mezhep, emik gruba mensubiyet gibi hassas bilgilerin istenmemesi ve uygulama sonucunda hazırlanarak raporun basılı ve dijital ortamda İl Millî Eğitim Müdürlüğümüze vermek şartı ile uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Adem KOCA
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek :
1- Dilekçe ve Ekleri (10 sayfa)
2- Komisyon Görüşü (2 sayfa)

OLUR
10/05/2019

Süleyman DENİZ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Özellikler Mük. Gök. İst. Yayıncılık / MERSİN
İl Millî Eğitim Müdürlüğü
E-posta: mersin@meb.gov.tr

İl Millî Eğitim Müdürü / MERSİN
V.İ.E. İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Davet Tarih: 10/05/2019

İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne gönderilen yazıların, ilçe eğitim merkezlerine gönderilmesi için ilçe eğitim merkezlerine (071-3360-3031-3032) iletilmektedir.

EK 4

İLETİŞİM BECERİLERİNİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ İZİN YAZISI

Kimden: Fidan KORKUT <fidan.korkut@es.bau.edu.tr>
Tarih: 11 Mayıs 2019 21:41:42 GMT+3
Kime: Umut Kaya <umut33kaya@gmail.com>
Konu: Ynt: Ölçek izin onay

Merhaba Umut

İletişim konusıyla ilgilenmene sevindim. Ölçeği elbette tezinde kullanabilirsin. Ölçeğe ulaşmışsın. Ona ulaşamaman gerekiyordu aslında. Ne yazık ki bazı ölçeği isteyenler ölçek maddelerini paylaşmamaları ve yayınlamamaları gerekliliği kuralına uymuyorlar. Belli ki birisi yaymış..

Ekte ölçek anahtarı var.
Tezinin konusunu ve kimlerden veri toplayacağını bilmiyorum. O nedenle lise ve üniversiteler için olan anahtarı ilettim. Eğer yetişkinlerle çalışacaksan farklı bir anahtarı olduğunu birmende fayda var.

Kolaylıklar dilerim
Fidan Korkut Owen

Gönderen: Umut Kaya <umut33kaya@gmail.com>
Gönderildi: 11 Mayıs 2019 Cumartesi 13:24:25
Kime: Fidan KORKUT
Konu: Ölçek izin onay

Saygıdeğer Prof.Dr. Fidan Korkut Owen hocam
Ben Toros Üniversitesi psikoloji bölümü yüksek lisans öğrencisi Umut Kaya Tezimde "Etkili İletişim Becerileri Ölçeği" nizi sizinde onayınız olursa kullanmak isterim . Ölçeğinize ulaşım ancak değerlendirme formu mevcut değil ulaşabilirsem minnettar olurum.
Şimdiden teşekkür ederim.
İyi çalışmalar

iPhone'umdan gönderildi

EK 5

EMPATİK BECERİ ÖLÇEĞİ İZİN YAZISI

Kimden: Ebru Eroğlu <ebrueroglu@ustundokmen.com.tr>
Tarih: 15 Mayıs 2019 13:49:35 GMT+3
Kime: "Umut Kaya" <umut33kaya@gmail.com>
Konu: Ynt: Ölçek izin onayı

Merhaba,

Kaynak göstererek Ölçeği çalışmalarınızda kullanmanızda sakınca yoktur.

İyi çalışmalar

-----Original Message-----

From: Umut Kaya [<mailto:umut33kaya@gmail.com>]
Sent: Saturday, May 11, 2019 1:16 PM
To: ebrueroglu@ustundokmen.com.tr
Subject: Ölçek izin onayı

Saygıdeğer Prof.Dr. Üstün Dökmen hocam

Ben Toros Üniversitesi psikoloji bölümü yüksek lisans öğrencisi Umut Kaya Tezimde "Empati Beceri Ölçeği" nizi sizinde onayınız olursa kullanmak isterim . Ölçeğinize ulaştıım ancak değerlendirme formu mevcut değil ulaşabilirsem minnettar olurum.

şimdiden teşekkür ederim.

İyi çalışmalar

iPhone'umdan gönderildi

EK 6

ETKİLİ İLETİŞİM VE EMPATİK BECERİ EĞİTİMİ

Çalışma Grubuyla Yapılan Oturumlar

1. Oturum: Tanışma, Grup Kurallarının Oluşturulması, Gizlilik, Nihai Hedeflerin Açıklanması ve Ölçeklerin Uygulanması

Amaç: Bu oturuma katılan grup üyeleri birbirlerini tanırlar. Grup kurallarını öğrenirler. Gizlilik ilkelerinin benimserler.

Hedef: Oturumun sonu itibarıyla katılımcılar;

- Amaç, niyet ve gizlilik ilkelerini kabul ederler.
- Grup kurallını öğrenirler.
- İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği'ni ve Empatik Beceri Ölçeği'ni içtenlikle yanıtlarlar.

Katılımcı: 15 kişi

Cinsiyet: 8 Kız 7 Erkek

Süre: 40 dk.

Mekan: Okul Kütüphanesi

Süreç: Grubun sağlıklı işleyebilmesi için yuvarlak oturma düzeni oluşturuldu. Katılımcılara program tanıtıldı. Tanışma topu hazırlanıp üyelerin topu birbirlerine atarak kendilerini tanıtmaları sağlandı. Daha sonra öğrencilere tek tek aka kartları dağıtılıp yakalarına takmaları istendi.

Grup üyeleri ile beraber aşağıda belirtilen kurallar belirlenip bir kartona yazıldı. Grup kuralları salonun görünen bir yerine asıldı. İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği'ni ve Empatik Beceri Ölçeği'ni grup üyelerine doldurtuldu.

Grup kuralları;

- Gruba devamlılığın sağlanması
- Burada konuşulan konuların tamamen gizlilik esasına dayalı bir şekilde saklı tutulacağı
- Birbirimizin görüşlerine, fikirlerine ve düşüncelerine saygı duyacağız.
- Söz almak isteyen herkes söz hakkı olarak konuşmalarını sağlayacağız.
- Konuşmacının sözünü kesmeyeceğiz.

- Etkinliklere katılım tamamen gönüllü olması esasına uyulacak.
- Mümkün mertebe etkinliklere müdahil olmaya çalışacağız.

Gözlem: Grubun enerjisi yüksek olduğu, grup üyelerinin istekli olduğu ve grup kurallarına uyulduğu gözlemlendi. Grup üyeleri ölçekleri eksiksiz ve sorunsuz bir şekilde doldurdu.

2. Oturum: Ben Dilinin Önemi Kavrama

Amaç: Katılımcılar ben dili ve sen dili kavramlarının önemini farkına varırlar.

Hedef: Oturumun sonu itibarıyla katılımcılar;

- İletişimde ben dili ve sen dili kavramlarının önemini fark ederler.
- İletişimde ben dili ve sen dilini kullanırlar.

Katılımcı: 15 kişi

Cinsiyet: 8 Kız 7 Erkek

Süre: 40 dk.

Mekan: Okul Kütüphanesi

Süreç: Söz isteyen öğrencilere 1. Oturumun özeti yapmaları için söz verildi. Form:18 ve Form:19 tahtaya asıldı. Öğrencilere ben dili ve sen dili kavramları örnekler vererek açıklandı. Sen dili kullanıldığı zaman karşıdaki kişinin kendisini iletişime kapatarak savunmaya geçebileceği belirtildi. Bu durum ortadaki problemi çözemeyeceği vurgulandı. Bir öğrenciden formları okumaları istendi. Öğrencilere öncelikle sen dilini kullanarak daha sonra da ben dilini kullanarak hangi yöntemin daha iyi sonuç doğurabileceği konuşuldu.

Öğrencilere aşağıdaki senaryolar verilerek canlandırmaları istendi;

- “Yerde bir kalem var. İki öğrenci onu almak için çabalyorlar ve kalemin kime ait olduğunu tartışmaya başlıyorlar”
- “Bahçede oyun oynayan kişileri görünce Nihal onların yanına gidiyor ve oyuna katılmak istiyor. Fakat arkadaşları Nihal’i oyuna almıyorlar ve Nihal kendisini kötü hissediyor”
- “İki arkadaş ödev hazırlamak için kütüphaneye gidiyorlar fakat bir arkadaş hazırlanması gereken bir ödevi yapmayı unutuyor”

Bu senaryolar konuşulduktan sonra hangi yöntemin daha iyi sonuç verebileceği üzerinde konuşuldu. Grubun 2. Oturumu gönüllük esasına göre öğrenciler tarafından özetlendirilip sonlandırıldı.

Gözlem: Grup üyelerinin örnek olaylar sorulurken istekli oldukları, grup üyelerinin grup kurallarına uydukları gözlemlendi. Örnek olaylar verilirken grup üyelerinin gerçekten ben dili ve sen dilinin oturma bittikten sonra bile örneklendirdikleri gözlemlendi.

3. Oturum: Açık iletişim

Amaç: Bu oturuma katılan öğrencilerin açık ve açık olmayan iletişimlerini ayırt edebilirler.

Hedef: Oturumun sonu itibarıyla katılımcılar;

- Açık ve açık olmayan iletişim hakkında bilgi sahibi olurlar.
- Açık ve açık olmayan iletişimlerini birbirinden ayırt ederler.

Katılımcı: 15 kişi

Cinsiyet: 8 Kız 7 Erkek

Süre: 40 dk.

Mekan: Okul Kütüphanesi

Süreç: Gönüllü öğrencilere sözler verilerek 2. Oturumun özetlemesi yapıldı. Daha sonra bugün ki etkinin için 5'er kişilik 3 grup oluşturuldu. Her gruba 2'şer kağıt dağıtıldı. Her grubun bir hikaye yazmaları söylendi. Her öğrenci hikayeye bir cümle eklemeleri ve kendisinden sonra yazacak öğrencinin görmemesi gereken şekilde katlayarak sıradaki öğrenciye vermeleri ve hikayeyi tamamlamaları söylendi. Bütün gruplar hikayeyi tamamladıktan sonra sırayla hikayeyi okumaları istendi. Hikayeler tamamlandıktan sonra hikayeler anlamlı mıydı? Ve Neden böyle bir sonuç çıktı? Diye soruldu. 3 grupta da hikayeler tamamen anlamsız çıktı. Gruplara 2. Kez hikaye yazmaları söylendi. Bu sefer hikayeyi birbirlerinin görecekları şekilde yazmaları söylendi. 2. Turda yazılan hikayelerin daha anlamlı olduğu gözlemlendi ve öğrencilere aşağıdaki sorular soruldu;

- İletişim kurduğumuz insanı yeterince dinlemiyorsak veya anlamıyorsak hikayelerden hangisine benzer sonuçlar çıkar? Niçin?
- Sizin yanlış anladığımız bir yaşantınız hiç oldu mu?
- Başkalarını yanlış anlamamak için neler yapmamız gerekir?

Bu sorular sorulduktan sonra etkin dilemenin önemi vurgulandı. Grubun 3. Oturumu gönüllük esasına göre öğrenciler tarafından özetlendirilip sonlandırıldı.

Gözlem: grup üyelerinin artık grubu benimsediği ve çekinmedikleri yapılan etkinlikleri hevesle yaptıkları ve yapılan örnek olayları sunmada oldukça istekli oldukları gözlemlendi.

4. Oturum: Duyguları Tahmin Edebilir misiniz?

Amaç: Bu oturuma katılan öğrenciler başkaları tarafından gönderilen mesajlardaki duyguları anlarlar.

Hedef: Oturumun sonu itibarıyla katılımcılar;

- Duyguları fark ederler.
- Başkaları tarafından gönderilen mesajlardaki duyguları anlarlar.

Katılımcı: 15 kişi

Cinsiyet: 8 Kız 7 Erkek

Süre: 40 dk.

Mekan: Okul Kütüphanesi

Süreç: Gönüllü öğrencilere sözler verilerek 3. Oturumun özetlemesi yapıldı. Öğrencilere iyi bir dinleyicinin sadece dinlemenin ötesinde duyguları da anlamaları gerektiği söylendi. Öğrencilere aşağıdaki hikayelerin okunacağı ve duyguları tahmin etmeleri söylendi.

- “Tatile giderken en sevdiğim elbiselerimi, kitaplarımı, arkadaşlarımın bana verdiği armağanları bavulumu koymuştum. Ama otobüsten indikten sonra bavulumun olmadığını fark ettim. Bir yerlerde kaybolduğunu fark ettim ama nerede?
- Geçen akşam televizyonda bir film izledim. Filmden korktuğum için ve gece kabus görebilirim diye filmin devamını getirmedim. Kapıyı ve pencereleri iyice kontrol edip kapalı olduğuna emin olduktan sonra yatağa girdim.
- Uzun süredir kendisinden haber alamadığım bir akrabamızdan telefon aldım ve hafta sonu bizi ziyaret edeceğini söyledi.
- Bugün sabah uyandığımdan saatin pili bitmişti ve saatin 7 olduğunu sanarak apar topar evden çıktım. Evden çıkarken anahtarımı evde unuttum. Kaçırduğım ilk derste okul takım seçmeleri yapılmış ve seçmelere giremedim. Güne böyle başladım bakalım günün devamı nasıl olacak?
- Geçen hafta sonu arkadaşım ile yemeğe çıkacaktık. Günün çok güzel geçeceğini düşünerek hazırlık yapmaya başladım. Ancak arkadaşım telefon açarak gelemeyeceğini söyledi.

Öğrencilerden hikaye sonunda cevaplar dinlendi. Grup etkileşimi sağlanarak duygular üzerinde konuşuldu. Grubun 4. Oturumu gönüllük esasına göre öğrenciler tarafından özetlendirilip sonlandırıldı.

Gözlem: Grup üyelerinin duyguları oldukça tanıdıkları fark edildi. Örnek olaylar karşısında verdikleri duygular karşılığını buldu ve grup üyeleriyle beraber oldukça etkili bir çalışma yapıldı. Grup ruhunun tam anlamıyla oturmaya başladığı gözlemlendi.

5. Oturum: İletişimde Zamanlama

Amaç: Bu oturuma katılan öğrenciler, iletişimde zamanlamanın önemini kavrarlar.

Hedef: Oturumun sonu itibarıyla katılımcılar;

- İletişimde zamanlamanın önemini fark ederler.

Katılımcı: 15 kişi

Cinsiyet: 8 Kız 7 Erkek

Süre: 40 dk.

Mekan: Okul Kütüphanesi

Süreç: Gönüllü öğrencilere sözler verilerek 4. Oturumun özetlemesi yapıldı. “Babanız telefonla konuşurken ondan harçlık istediğiniz zaman ne olur?” diye soru soruldu. Daha sonra aşağıda yazılan senaryo öğrencilere okundu.

Senaryolar:

1.a. Öğretmen bir dersin konusunu yeni bitirmiş ve konuyla ilgili soruları dağıtmaya başlamıştır.”

Öğretmen: Konuyla ilgili anlamadığınız bir yer varsa parmak kaldırıp sorabilirsiniz.

Öğrenci: Öğretmenim geçen hafta benim ödevime yanlış demiştiniz ama ben kontrol ettiğimde cevabın doğru olduğunu gördüm.

1.b. Öğretmen bir dersin konusunu yeni bitirmiş ve konuyla ilgili soruları dağıtmaya başlamıştır.”

Öğretmen: Konuyla ilgili anlamadığınız bir yer varsa parmak kaldırıp sorabilirsiniz.

Öğrenci: öğretmenim dersten sonra birkaç dakikanız var mı size bir şey sormam gerekiyor.

2.a. Pınarın annesi 7.00’da gelecek misafir için hazırlık yapıyor ve yarım saat kalmış misafirlerin gelmelerine.

Anne: Pınar hadi masayı hazırla kızım.

Pınar: Anne Cuma günü Fatmalara gidebilir miyim? Bana para verebilir misin?

2.b. Pınarın annesi 7.00'da gelecek misafir için hazırlık yapıyor ve yarım saat kalmış misafirlerin gelmelerine.

Anne: Pınar hadi masayı hazırla kızım.

Pınar: Anne biliyorum şuan meşgulsün ama iki dakikan varsa bu hafta sonu ile ilgili bir şey sormak istiyorum. Olmazsa misafirler gittikten sonra konuşalım.

3.a. Baba banyoda duş alıyordur. Pelin banyonun kapısını çalmıştır.

Pelin: Baba! Baba!

Baba: Ne var kızım?

Pelin: Sana çay hazırlamamı ister misin?

3.b. Baba duştan çıkıp üzerini giyinmiştir.

Pelin: Babacım sana çay hazırlamamı ister misin?

Her senaryonun sonunda öğrencilere aşağıdaki sorular öğrencilere tek tek soruldu.

- Daha önce yanlış zamanla yapıp istediğiniz cevabı alamadığınız oldu mu?
- Daha önce doğru zamanlama nedeniyle ulaşabildiğiniz bir sonuç oldu mu?

Bu iki soru öğrencilere sorularak grup etkileşimi sağlandı. İletişimde zamanlamanın önemine vurgu yapıldı. Grubun 5. Oturumu gönüllük esasına göre öğrenciler tarafından özetlendirilip sonlandırıldı.

Gözlem: Grup üyelerinin motivasyonun ve katılımın yüksek olduğu gözlemlendi. grup üyeleri iletişimde zamanlamanın önemini fark etmeleri sağlandı. Grup üyelerinin okunan hikayeye alternatif hikayeler ürettikleri dolayısıyla konunun tam anlamıyla kavrandığı açıkça görüldü.

6. Oturum: Duyguları Fark Etme

Amaç: Bu oturuma katılan öğrenciler, duygularının farkına varırlar.

Hedef: Oturumun sonu itibarıyla katılımcılar;

- Duygularının farkına varırlar.

Katılımcı: 15 kişi

Cinsiyet: 8 Kız 7 Erkek

Süre: 40 dk.

Mekan: Okul Kütüphanesi

Süreç: Gönüllü öğrencilere sözler verilerek 5. Oturumun özetlemesi yapıldı. Tahtaya Tablo birden altıya kadar zarın yüzeyini gösteren semboller çizildi. Her sembolün karşısına bir duygu ile ilgili bir sıfat yazıldı. Her çocuktan bir zar atması istendi. Kendisine gelen zarın yüzeyindeki duyguyu yaşadığı olaylar sırasıyla anlatıldı. Duygular olaylarla ilişkilendirilerek duyguların tam anlamıyla kavranması sağlandı. Herkes sırasıyla zarı attıktan sonra öğrencilerin yaşantıları anlatmaları sağlandı. Grubun 6. Oturumu gönüllük esasına göre öğrenciler tarafından özetlendirilip sonlandırıldı.

Gözlem: Grup üyelerinin duyguları önceki etkinliklerde anladıkları anlaşılmıştır. Etkinliğe katılım oldukça başarılı ve etkili olduğu gözlenmiştir.

7. Oturum: Etkili İletişim

Amaç: Bu oturuma katılan öğrenciler, etkili konuşma ve dinleme kurallarını öğrenirler.

Hedef: Oturumun sonu itibarıyla katılımcılar;

- Etkili konuşmayı öğrenir.
- Dinleme kurallarını bilir.

Katılımcı: 15 kişi

Cinsiyet: 8 Kız 7 Erkek

Süre: 40 dk.

Mekan: Okul Kütüphanesi

Süreç: Gönüllü öğrencilere sözler verilerek 6. Oturumun özetlemesi yapıldı. Tahta ikiye bölündü. Bir tarafa iyi bir konuşmacı olmak için kurallar diğer tarafa da iyi bir dinleyici olmak için kurallar yazıldı.

İyi bir konuşmacı olmak için:

- Konuşmadan önce ne söylemek istediğinizi bir düşünün.
- Karşınızdaki kişinin sizi duyabileceği bir şekilde yüksek sesle konuşun.
- Tane tane konuşun.
- Konuştuğunuz kişinin yüzüne bakarak konuşun.
- Bildiğiniz ve önemli bir konu hakkında konuşun.
- Konuşma sırasında önemli olan vurgulamak istediğiniz yerleri vurgulayarak konuşun.
- Karşınızdaki kişinin sizi dinleyip dinlemediğini kontrol edin.

İyi bir dinleyici olmak için:

- Yüzünüzü konuşmacıya doğru dönün.
- Konuşurken konuşmacının gözlerine bakın.
- Kendinizi germeden dikkatli bir şekilde dinleyin.
- Konuşmacının sözlerini iyice dinleyip ne söylediğini zihninizde canlandırmaya çalışın.
- Bir şey söylemek isterseniz karşıdakinin sözünü kesmeden cümlesinin bitmesini bekleyin.
- Konuşmacının içinde bulunduğu duyguyu anlamaya çalışın.
- Konuşmacıyı dinlediğinizi konuyu zaman zaman özetleyerek ona gösterin.
- Konuşma bittikten sonra karşıdaki kişiye geri bildiğimde bulunun.

Tahtaya yazılan bu kurallar öğrencilerle konuşuldu. Daha sonra gönüllü öğrencileri ikişer ikişer tahtaya kaldırılıp benzer konular verilerek kurallara uygun şekilde konuşmaları sağlandı. Tahtaya kalkan öğrencilere konuşma ve dinleme sırasında neler hissettikleri soruldu. Tüm gruba iyi bir dinleyici ve konuşmacı olmanın önemi ve bu kuralların üzerindeki etkisi konuşuldu. Grubun 7. Oturumu gönüllük esasına göre öğrenciler tarafından özetlendirilip sonlandırıldı.

Gözlem: Grup üyeleri ile verimli bir oturum gerçekleştirildi. Verilen kuralları dikkate alarak birbirleriyle iletişime geçtikleri gözlemlendi.

8. Oturum: Yüz ifadelerini anlama

Amaç: Bu oturuma katılan öğrenciler, yüz ifadelerinden duyguları anlayabilme becerilerini artırırlar.

Hedef: Oturumun sonu itibarıyla katılımcılar;

- Yüz ifadelerini tanımlar.
- Yüz ifadelerinden duyguları anlar.

Katılımcı: 15 kişi

Cinsiyet: 8 Kız 7 Erkek

Süre: 40 dk.

Mekan: Okul Kütüphanesi

Süreç: Gönüllü öğrencilere sözler verilerek 7. Oturumun özetlemesi yapıldı. Daha sonra bugün ki etkinin için 5'er kişilik 3 grup oluşturuldu. Çok sayıda gazete ve dergiler öğrencilere dağıtıldı. Tahta dörde bölünerek her bir bölüme sırasıyla mutlu üzgün korkmuş

ve kızgın yazıldı. Öğrencilere tahtaya yazılan duygular tek tek okunarak bu duyguyu yaşayan insanların yüzlerinin nasıl olacağını göstermeleri istendi. Dağıtılan dergi ve gazetelerden bu duyguyu yaşayan insanların hangileri olduğunu tahmin ettikleri kişilerin resimlerinin kesilmeleri istendi. Kestikleri bu resimleri tahtaya ait olduklarını düşündükleri bölümlere asmaları istendi. Tahtaya asılan resimler üzerinden grup etkileşimi başlatıldı. Kendi yaşadıklarından da örnekler verilerek grup etkileşimi sürdürüldü. Grubun 8. Oturumu gönüllük esasına göre öğrenciler tarafından özetlendirilip sonlandırıldı.

Gözlem: öğrencilerin grupları oluştururken özellikle sen dili ben dili gibi etkili iletişimde olması gereken kuralları kendi aralarında kullandıkları gözlemlendi. duyguları doğru anlayıp ifade etmeleri aldıkları eğitimi kullandıklarını göstermiştir.

9. Oturum: İletişim Becerisi

Amaç: Bu oturuma katılan öğrenciler, tanışma ve iletişimi başlatma becerilerini kazanırlar.

Hedef: Oturumun sonu itibarıyla katılımcılar;

- Tanışma becerisine sahip olurlar.
- İletişime başlama becerisine sahip olurlar.

Katılımcı: 15 kişi

Cinsiyet: 8 Kız 7 Erkek

Süre: 40 dk.

Mekan: Okul Kütüphanesi

Süreç: Gönüllü öğrencilere sözler verilerek 8. Oturumun özetlemesi yapıldı. Öğrencilere tanışma ve iletişimi başlatma becerilerinin önemi hakkında konuşuldu. Yaşantıları hakkında söz almaları sağlandı. Daha sonraya tahtaya birisiyle tanışmak için belli püf noktalar tahtaya asıldı.

Birisiyle tanışmak için

- Ona yaklaşın.
- Selam verin.
- Adınızı söyleyin.
- Onun adını söylemesini bekleyin veya adını sorun.
- Memnun olduğunuzu söyleyin.

İletişim başlatmak için

- Konuşmak istediğiniz kişiye bakın.
- Kendinizle ilgili bir şeyler söyleyin.
- Onun hoşlandığı bir şey sorun.
- Onun söyledikleri hakkında olumlu dönütler yapın.

Cesaret verici davranış ve ifadeler

- Gülümsemek.
- Dinlemek.
- Ona doğru eğilmek.
- Yüz ifadelerine dikkat etmek.
- Yardım edildiğinde teşekkür etmek.
- Arkasını sıvazlamak.
- Konuşma süresini paylaşmak
- Kendini tanıtmak.
- İsimleri hatırlamak ve sıkı sık kullanmak.
- İnsanları sizinle bir şeyler yapmaya davet etmek.
- Yemeğini paylaşmak.
- İltifatlarda bulunmak.

Cesaret kırıcı davranış ve kelimeler

- İlgilenmiyorum
- Bu berbat bir fikir.
- Rahatsız etme
- Randevu verip gitmemek.
- Biri hata yaptığı zaman alay etme.
- Bu şekilde hissetmen aptalca.
- Ancak yarım beyinli insanlar böyle yapar.
- Biri sizinle konuşurken başka tarafa bakmak.
- Birini itmek.
- Birine vurmak.
- Yalan söylemek.

Tahtaya yazılan bu püf noktalar üzerinde konuşuldu. Ne ölçüde bu ifadeleri veya davranışları sergiledikleri öğrencilere soruldu. İlgili yaşantıları paylaşmaları istenip grup etkileşimi sağlandı. Grupta herkes en az bir kişiyle tanışıp gelecek hafta bu tanışmayı sınıfta anlatmaları istendi. Grubun 9. Oturumu gönüllük esasına göre öğrenciler tarafından özetlendirilip sonlandırıldı.

Gözlem: tanışma becerisi ve etkili iletişim kurabilmek için verilen püf noktalara eklemeler yaptıkları ve eğitimin istenilen sonuca doğru yaklaştığı öğrencilerin verdikleri örneklerle gözlenmiştir.

10. Oturum: Sonlandırma

Amaç: Bu oturuma katılan öğrenciler, grup sürecine ilişkin görüşlerini iletir. Duygu ve düşüncelerini paylaşırlar.

Hedef: Oturumun sonu itibarıyla katılımcılar;

- Grup sürecine ilişkin değerlendirme yaparlar.
- Grupta edindiği kazanımları ifade ederler.

Katılımcı: 15 kişi

Cinsiyet: 8 Kız 7 Erkek

Süre: 40 dk.

Mekan: Okul Kütüphanesi

Süreç: Gönüllü öğrencilere sözler verilerek 9. Oturumun özetlemesi yapıldı. Önceki hafta verilen tanışma etkinliğinde her öğrencinin tanıştığı öğrencinin tanışma hikayesi dinlendi. Daha sonra öğrencileri bu oturumun sonlandırma oturumu olduğu söylendi. Grup üyelerine oturumlarla ilgili genel düşünceleri soruldu. Son testler öğrencilere uygulandı. Öğrencilere katılımlarından dolayı teşekkür edilip etkinlik sonlandırıldı.

Gözlem: Grup sonunda öğrencilerin etkili iletişim ve empati kavramları kavramlarından oldukça etkilendiklerini söylediler. Gün içerisinde bu kavramları yeterince kullanmadıklarını artık bu kavramların önemini daha çok kullanacaklarını ifade ettiler. Oturum sonunda kendi aralarında da bu kavramları etkin kullanmaya başladıkları gözlemlendi.

Kontrol Grubuyla Yapılan Oturumlar

Kontrol grubu üzerinde herhangi bir çalışma uygulanmamıştır. Birinci hafta öğrencilere çalışma grubuyla aynı gün olmak suretiyle ilk testler ve son testler uygulanmıştır. Öğrenciler bu eğitimden faydalanmamıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı :Umut Kaya
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi (gün/ay/yıl) :26/11/1984
Doğum Yeri :Sivas
Medeni Hali :Bekar
Adresi :Viranşehir Mah. 34369 Sok. Bekir Yüksel Apt.12/23
Mezitli Mersin
Telefon :05069662606
E-Posta :umut33kaya@gmail.com

Eğitim Derecesi	Eğitim Birimi	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans	Toros Üniversitesi- Psikoloji	2019
Lisans	Çukurova Üniversitesi Psikolojik Danışanlık ve Rehberlik	2010
Lise	Yusuf Kalkavan Anadolu Lisesi	2004

İş Deneyimi Emine Boro Ortaokulu- Rehber Öğretmen

Yabancı Dili

İngilizce

İlgi Alanları

Spor yapmak, kitap okumak, gezmek...



T.C.
TOROS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNTİHAL PROGRAMI RAPORU

PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 23/09/2019

Tez Başlığı: Etkili İletişim ve Empatik Beceri Eğitiminin Ön Ergenlerin İletişim ve Empatik Becerilerine Etkisinin İncelenmesi

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın;

- Giriş,
- Ana bölümler ve
- Sonuç kısımlarından oluşan toplam 80 sayfalık kısmına ilişkin, 23/09/2019 tarihinde enstitü tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 25 'dir.

Uygulanan filtrelemeler: (Hangi filtreleme uygulandı ise ilgili kutucuk işaretlenmelidir.)



- Kaynakça hariç
- Alıntılar hariç
- Benzer kelime sayısı 10 adet yapıldığında en fazla %10,



- Kaynakça hariç
- Alıntılar dahil
- Benzer kelime sayısı 10 adet yapıldığında en fazla %30'u geçmemelidir.

Tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Yukarıda belirtilen başlıkta danışmanımınla birlikte tamamlamış olduğum tezimin fikir/araştırma sorusu, yöntem, bulgular ve tartışma kısımları özgün olup kısmen veya tamamen diğer çalışmalardan alınan kısımlar olduğu durumlarda kaynak belirtilmesine dikkat edilmiştir. Tezimin, tez yazım kurallarına uygun olarak ve intihal olmaksızın hazırladığımı taahhüt eder; intihal olması durumunda tez çalışmamın başarısız sayılacağını ve mezuniyetimin iptalini kabul ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı : Umut KAYA

İmzası

Tarih: 23/09/2019

Yukarıda kişisel ve tez bilgileri verilen öğrencimin belirtilen başlıkta birlikte tamamlamış olduğumuz tez çalışması Turnitin intihal yazılım programında kontrol edilmiş ve etik bir ihlale rastlanmamıştır. İntihal yazılım programının rapor çıktısı ektedir. Ayrıca tezin fikir/araştırma sorusu, yöntem, bulgular ve tartışma kısımları özgün olup kısmen veya tamamen diğer çalışmalardan alınan kısımlar olduğu durumlarda kaynak belirtilmesine dikkat edilmiştir.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Prof. Dr. Banu YAZGAN İNANÇ

İmzası

Tarih: 23/09/2019

Ek: İntihal yazılım programının rapor çıktısı (4 sayfa)

ETKİLİ İLETİŞİM VE EMPATİK BECERİ EĞİTİMİNİN ÖN ERGENLERİN İLETİŞİM VE EMPATİK BECERİLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Yazar Umut Kaya

Gönderim Tarihi: 23-Eyl-2019 01:31PM (UTC+0300)

Gönderim Numarası: 1178199540

Dosya adı: UMUT_KAYA.docx (142.96K)

Kelime sayısı: 14499

Karakter sayısı: 105328

ETKİLİ İLETİŞİM VE EMPATİK BECERİ EĞİTİMİNİN ÖN ERGENLERİN İLETİŞİM VE EMPATİK BECERİLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

ORIJINALLIK RAPORU

%**25**

BENZERLİK ENDEKSİ

%**11**

İNTERNET
KAYNAKLARI

%**8**

YAYINLAR

%**28**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1

Submitted to TechKnowledge Turkey

Öğrenci Ödevi

%**7**

2

Submitted to Beykent Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

%**3**

3

unknown-occult.blogspot.com

İnternet Kaynağı

%**2**

4

Submitted to Ege Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

%**2**

5

ALTINOVA, Hasan Hüseyin , and
GÖKÇEARSLAN ÇİFTÇİ, Elif. "Sosyal Hizmet
Eğitiminde Yaratıcı Drama Yöntemiyle İletişim
Becerisi Geliştirme: Ders Uygulaması Örneği",
Öğretmen Eğitimi Akademisi-Maya Akademi,
2017.

Yayın

%**2**

6

Submitted to Kocaeli Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

%**1**

7	www.akademikbilgisistemi.com İnternet Kaynağı	%1
8	Submitted to Okan Āniversitesi Öğrenci Ödevi	%1
9	Submitted to Yildirim Beyazit Universitesi Öğrenci Ödevi	%1
10	www.oltugazetesi.com İnternet Kaynağı	%1
11	www.ices-uebk.org İnternet Kaynağı	%1
12	Submitted to TED Universitesi Öğrenci Ödevi	%1
13	acikarsiv.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
14	digitalcommons.unl.edu İnternet Kaynağı	%1
15	Submitted to Bahcesehir University Öğrenci Ödevi	%1
16	sempozyumlar.amasya.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
17	egitimvebilim.ted.org.tr İnternet Kaynağı	%1

Alıntıları çıkart

Kapat

Eşleşmeleri çıkar

< %1

Bibliyografyayı Çıkart

üzerinde